

ARH Diss. B-2568+

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
NSV LIIDU AJALOO KATEEDER

Malle Tiidovee

KINGISSEPA RAJOONI KAARMA KOOLI AJALUGU
AASTAIL 1923 - 1965

DIPLOMIRÖÖ

K a a r m a , 1968

*Tõu NSV Liidu ajal. kat.
Inr. nr. 2114*

SISSEJUHATUS

Inimühiskonna arengu kestel on kasvatusel ja koolil teiste tegurite kõrval täita otsustav osa uute põlvkondade kujundamisel. Mida kõrgemale arengutasemele on inimühiskond jõudnud, seda suuremat osa etendab kasvatus.

Sotsialistlik ühiskond, kui kõrgeim aste ühiskonna arengus, püstitab suured nõuded kasvatusasutustele, eelkõige üldhariduslikule koolile, mis valmistab ette kommunistliku korra ülesehitajaid ja kaitsjaid.

Nõukogude kool ei tekinud tühjale kohale. Sotsialismile eelnenud klassiühiskondade koolikorraldusest on ära kasutatud kõik eesrindlik ja edasiviiv. V.I. Lenin oma kõnes Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu III ülevenemaalisel kongressil märkis: "Kommunistiks võib saada ainult siis, kui rikastad oma mälu kõigi vaimsete varadega, mis ühiskond on loonud".¹

Meie üldharidusliku kooli elus on viimaseil aastakümneil toimunud suured muudatused, mis kajastavad ja aitavad mõista Eesti NSV-s läbiviidud kultuurirevolutsiooni olemust. Kooli ajaloo uurimine on vajalik selleks, et mõista, millist osa etendab kool ühiskonna arengus ja mida tuleks ette võtta, et ta edaspidi suudaks veelgi paremini täita oma ülesandeid.

Käesoleva diplomitöö eesmärgiks on anda ülevaade Kaarma kooli ajaloost aastail 1923 - 1965 ja ühtlasi välja selgitada, milline oli kooli majanduslik baas, kuidas toimus koolikohustuse täitmine, milline oli kooli õppe-kasvatustöö sisu ja tulemused, kuidas kulges kommunistlike noorte ja pioneeride töö, millised olid klassi - ja koolivälise töö tulemused.

Diplomitöös on püütud faktide najal anda kooli elus toimunud sündmuste analüüs ja autoripoolne hinnang.

Eesti NSV üldhariduslike koolide ajalugu on senini veel vähe uuritud. Nõukogude Eesti kooli arengule Suure Isa-maasõja ajal ja pärast seda on pühendatud Helga Kurmi käsikirjaline dissertatsioon ja E. Tomasseni brošüürid.

¹ V.I. Lenin, Noorsooühingute ülesanded, Teosed, 31. köide, lk. 256, Tallinn, 1955.

L.Hallopi sulest on ilmunud artiklite sari "Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal". Eesti NSV pedagoogilises perioodikas on käsitletud mõningaid koolide ajaloo ja kodu uurimisega seoses olevaid probleeme.

Viimastel aastatel on koolide ajaloole siiski rohkem tähelepanu hakatud pöörama seoses kodu uurimise arenguga ja koduloo kui õppeaine sissetoomisega üldhariduslike koolide õppeprogrammidesse.

Kaarma kooli ajalugu senini uuritud ei ole.

Diplomitöö kirjutamiseks kasutasin Kaarma koolis ja ORKA-s leiduvaid materjale ja Kingissepa rajoonis ilmunud perioodikat. Kogusin suulisi andmeid ja mälestusi Kaarma koolis töötanud õpetajailt. Samuti kasutasin oma töös eelpool nimetatud uurimusi Nõukogude Eesti koolide arengu kohta. Isiklikud muljed lisanduvad 1963. aastast alates, millal asusin õpetajana Kaarma 8-klassilisse Kooli tööle.

- " - " - " - " - " -

Kaarma asub Saaremaa lõunaosas. Sajandi alguses kuulus Kaarma kooli piirkond Kaarma kihelkonna Loona valda. Kaarma kooli ajalugu ulatub tagasi möödunud sajandi teise poole. Umbes 1970. aastal asutati väikesesse tallu Kaarma külas (umbes 2 kilomeetrit praegusest koolimajast) kool. Teine kool sai koha Mõdla külla. Koolid rajati nendesse kohtadesse sellepärast, et seal asusid ka mõisad. Kooliruumid olid väikesed, õppida sai vaid piiratud arv õpilasi.

Kaarma piirkonna elanikkond koosnes põhiliselt talupoegadest, kelledest enamus olid keskmikud ja kehvikud.

Kaarmat tabas raskelt Esimene maailmasõda, mis laostas talud ja võttis inimjõu. Tööjõulised mehed mobiliseeriti, hobused ja kariloomad rekvireeriti, kaubad kadusid kauplustest. Rängalt tabas saart saksa okupatsioon 1917 - 1918. aastal. Kodanliku Eesti vabariigi päevil jäid rendikohtade omanikud kiratsema, halvast olukorras olid endised mõisamonakate perekonnad, kes olid sunnitud endiselt oma tööjõudu müüma, et end kuidagi ära elatada.

Viimaste majanduslikus olukorras toimus põhjalik murrang paremusele 1940. aastal pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis.

Endised mõisamoönakad ja talusulased muutusid nüüd uusmaasaajaiks. Ei suudetud veel paremale elujärjele jõuda, kui algas Suur Isamaasõda.

Ränkraske saksa fašistlik okupatsioon lasus kivina talumehe majapidamisel, lastades selle vähesegi, mis olemas oli. Niigi väike kariloomade ja hobuste arv vähenes okupatsiooniaegsete normide ja veeloomade rekvireerimise tagajärjel veelgi. Äärmine puudus oli tööstuskaupadest; riidest, jalatsitest. Soola, tuletikkude ja petrooli ostmiseks tulid lunastada ostulood, mida anti üle normi toodud põllumajandussaaduste eest. Puudusele kaasnesid rasked haigused: difteeria, sarlakid, leetrid, läkakõha, mis taudidena Kaarmal ja selle ümbruses levisid. Alatoitluse all kannatavate laste suremus kasvas mitmekordselt. 1943. ja 1944. aasta sundmobilisatsiooni tagajärjel jäid talud ilma töökatel, millega seoses vähenes talude külvipind.

Kaarma vabastati fašistlikest okupantidest 1944. aasta oktoobris.

Pärast Nõukogude Eesti vabastamist fašistlikest anastajatest, algas sotsialistlik ülesehitusöö ka Kaarmal. Endiste talusulaste ja vabadikkude majapidamised varustati maaga, 40-ndate aastate lõpus moodustati kolhoosid.

Päevane Kaarma elanikkond koosneb töölistest, teenistujatest ja kolhoosnikest. Osa Kaarma elanikest leiab tööd Kaarma dolomiiditööstuses, arstijaoskonnas, veterinaarpunktis, Kingissepa Mehhaniseeritud Ehituskolonnis. Enamus töötab Maleva ja "Kalevi" kolhoosides.

Töötajate sissetulekud on suurenenud. Hoogsalt areneb elamuehitus. Iga aastaga tõuseb isiklike mootorsõidukite arv. Ei ole õpilaskoduseid, kus ei leiduks raadiot, vähemalt pooltes kodudes on televiisorid. Ei ole perekonda, kus ei tellitaks ajalehti ega ajakirju.

Kuid Kaarmal on küllaltki suur mõju religioonil. Paljudes kodudes käivad õpilaste vanemad ja vanavanemad kirikus. Õpilaste hulgas usklike ei leidu, õpilased kirikus ei käi, kuid usklike vanemate mõju oma lastele on küllalt suur. Eiklas tegutseb baptistide kogudus, kuhu kuulub küllalt palju liikmeid - umbes 60. Kaarma kooli lähedal ümberkaudsetes külades laikusulisi ei ole.

I peatükk

Kaarma kool aastail 1923 - 1940.

Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu algas Eestis uue, nõukogude kooli rajamine. Bolševike partei ja nõukogude võim seadsid eesmärgiks ümber korraldada mitte ainult maa majandus ja poliitiline elu, vaid teostada revolutsioon ka kultuuri alal. Kogu Venemaal asuti kirjaoskamatusse likvideerimisele, mis oli kultuuri-revolutsiooni üks põhilisemaid küsimusi.

Eesti oli V.I. Lenini tabava väljenduse järgi "peaaegu täieliku kirjaoskusega maa"¹. Kuid rahvahulka üldine haridustase oli siiski madal. Raske majanduslikud tingimused, kõrge õppemaks ja õpetamine võõras keeles olid peamised põhjused, mis takistasid proletariaadi ja töötava talurahva lastel hariduse omandamist.

Noore nõukogude võimu ees seisis Eestis suur ja raske ülesanne: viia töötavad rahvahulgad oma kultuurilisest mahajäämusest uuele, hoopis kõrgemale vaimsele ja hariduslikule tasemele.²

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tõi põhjalikke muudatusi ka eesti kooli elus. Kool muudeti emakeelseks ja ilmlikuks ühtluskooliks. Koolisüsteemis kaotati kõik seisuslikud ja muud vaheseinad ning nõukogude võim hakkas muutma haridust üldiseks ja kohustuslikuks. Neid põhjalikke ümberkorraldusi ei võimaldanud jätkata algav saksa okupatsioon. Okupandid tunnistasid kehtetuks kõik nõukogude võimu ümberkorraldused.

¹ V.I. Lenin. Kolmas ülevenemaaline nõukogude kongress, Teosed, 26 kd, lk. 421, Tallinn. 1954.

² E. Laul. Hariduselu küsimusi Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul Eestis "Nõukogude Kool" nr. 11, 1967, lk. 852.

Kasvatuse eesmärgid erinevates ühiskondades on erinevad. "Kogu vana kool, olles täielikult läbi imbunud klassivaimuga, andis teadmisi ainult kodanluse lastele. Töölise ja talupoegade noor sugupõlv ei saanud neis koolides niivõrd kasvatust kui drilli sellesama kodanluse huvides. Neid kasvatati nõnda, et valmistada kodanlusele kõlvulisi teenreid, kes suudaksid talle kasu tuua ning ei häiriks ühtlasi tema rahu ja julgeolekut." ¹

19. septembril 1919. aastal ² võeti Asutavas Kogus vastu määrus koolikohustuse laiendamise kohta 1919/20. õppeaastal, mis nägi ette üldise 4-aastase koolikohustuse kehtestamise. Selles oli lubatud õppimine erakoolides või muul teel, kusjuures sel teel haridust omandavad lapsed vabastati avalikkudes algkoolides käimisest. Tänu Asutava Kogu väikekodanlikele parteidele nähti ette, et kui last ei suudeta vaesuse pärast kooli panna, siis peab kogukond hoolitsema lapse kooliskäimise võimaldamise eest. Algkoolides õppivaid lapsi ei tohtinud õppeajal võtta palgalisele tööle.

Esimesed kooliküsimust korraldavad seadused, näiteks nn. avalikkude algkoolide seadus (7. mail 1920. aastal) peegeldas kodanluse poliitiliste jõudude nõrkust tollel perioodil ja vastutlusid kodanlike parteide vahel, kes ühest küljest kartsid rahvamassidele hariduse andmist, kuid teisest küljest olid sunnitud arvestama Nõukogude Eesti saavutusi 1917. aastal. ³

¹ V. I. Lenin, Noorsooühingute ülesanded, Teosed. 31. köide, lk. 254, Tallinn, 1955.

² H. Kurm. Võitlus avalikkude algkoolide seaduse ümber Asutavas Kogus. "Nõukogude Kool" nr. 3, 1961, lk. 223.

³ H. Kurm. Nõukogude Eesti üldhariduslikukooli areng, dissertatsioon, Tartu, 1954, lk. 17.

7

A.Kooli materiaalne baas.

Sel perioodil tegutses Kaarma piirkonnas 3 väikest kooli - Kaarma I, Kaarma II ja Mõdla. Nende ruumid ei vastanud kaugeltki õpilaste arvule. Tuli midagi teha, et kõigile ümbruskonna lastele mingisugust haridust anda. Seda küsimust oli 1922. aastal arutanud Loona valla hariduskogu ja otsustanud koolid ühendada. Ühendatud kooli kõige sobivaks asukohaks otsustas Uus-Kaarma mõis. Nagu teatas riigimaade ülema k.t. Leisberg, oli Uus-Kaarma mõis ühes mõisa hoonetega 1.V 1920 - 1.V 1926. välja renditud endisele omanikule Mathilde Guldenstubele, kelle seaduslik volinik oli Ludvig Guldenstube. Kui vallavalitsus omanikuga kokku lepib ja kahju kannab, võib anda mõisahoone koolimajaks.¹

Asi sellega siiski ei lahenenud ja võttis aega, sest mõisa ruumid nõudsid koolikohast ümberkorraldamist ja remonti, kuid vallal puudus selleks raha. 1922. aasta 30. juulil toimus Loona vallanõukogu koosolek, kus otsustati, et Uus-Kaarma härrastemaja tuleb ümber ehitada ja remontida. Et vallal endal nii palju raha ei olnud, siis paluti riigilt remondiks toetust 84000 marka ja majaostmise jaoks 24000 marka - kokku 108000 marka.² Toetust saadi ja selle abil teostati ka tarvilik remont. Nii võisid 3 väikest küla-kooli - Kaarma I, Kaarma II ja Mõdla - alustada tööd ühes majas - Kaarma algkoolis. See asus Saaremaa keskusest Kuressaarest 13 km kaugusel.

Õppetöö ühendatud koolis algas 1. oktoobril 1923. aastal. Ruumid olid koolitööks enam-vähem kohandatud, kuid esines veel küllalt suuri puudusi. Eriti tõsiseks lüngaks oli vähene valgustus. Seda märkis ka Kaarma algkooli 1923. aasta detsembris kontrollinud koolinõunik.³

¹ ORKA, f.2013, nim.3, s.-ü. 367, l.7.

² ORKA, f.2013, nim.3, s.-ü. 367, l.8.

³ ORKA, f.2013, nim.3, s.-ü. 60, l.301

8

Kaarma koolis, kus 15 - 20 last õõmajal oli, ei olnud neil kooli poolt vähematki valgustust. Koolinõunik leidis lapsed väikese suitseva lambikese ümbert, mis oma tahmaga tervet tuba täitis ja mille juures võimatu oli töötada. Lambike ja ka õli selles kuulusid lastele, kuna vald ei andnud midagi.

Suurt puudust tunti koolipinkidest. Osa vanu pinke (endise Mõdla kooli omad) olid niivõrd vanad ja ära repe- tanud, et tugevama külgepuutumise juures jäi järele mäda- nenud lauahunnik ja tolmu.

Mõned pingid olid juba tolmuks kokku langenud, nii et mingisugune parandus seal enam ei aidanud. Õpilased olid väheste tervete pinkide peale niivõrd kokku surutud, et kirjutamine oli võimatu.¹

Järgmisel kooliaastal muretses koolivalitsus 12 uut koolilauda, mis aitas tunduvalt pinkide puudust leeven- dada.

Koolil oli ühendamise järel 2 harmooniumi² (üks Mõdla ja teine - Kaarma I koolist). Vallavalitsus otsustas, et koolil on ühest harmooniumist küllalt. Mõdla koolist toodud harmoonium viidi sama valla Elme kooli. See kutsus esile pahameele lastevanemate hulgas, kuna harmoonium oli ju nende raha eest ostetud. Kiri vallavalitsusele ei aida- nud, siis pöörduti maakonna koolivalitsusse, kes järgmisel õppeaastal lubas harmooniumi tagastada.

4. veebruaril 1925. aastal käis koolis arst, kes peale õpilaste tervisliku seisundi kontrollis üldist olu- korda koolis.

Tema andmed kooliruumide kohta.³

Tuba	Pikkus	Laius	Põranda- pind	Põranda- ja akende vahekord	Tabel 1.	
					Akende pindala	Õhu- ruum
I kl.	7,5	5,4	40,5	6,5	6,5	141,75
II kl.	8,3	5,0	41,5	9	4,3	142,25

¹ ORKA, f. 2013, nim. 3, s. -ü. 60, l. 319.

² ORKA, f. 2013, nim. 3, s. -ü. 60, l. 318.

³ ORKA, f. 2013, nim. 3, s. -ü. 60, l. 367.

Nagu näha, oli õhku iga lapse kohta liiga vähe. Kõige suuremat puudust tunti laudadest ja pesemise võimalustest. Pesemisvõimaluste loomiseks otsustas Loona vallanõukogu anda Kaarma koolile tsinkplekist pesukausi.¹

1925.aastal pandi koolimajale osa uut plekkkatust, ka aida katuse lõunapoolne osa tehti uus. Puukuur, mis eelmisel õppeaastal ehitati, jäi koolijuhataja loomade talliks, sest juhataja oli koolimajja kolunud. Puud lasti õue kuhja.

4. detsembril 1926.aastal seadis koolijuhataja koolimajja üles raadiovastuvõtu-aparaadi, millega võis kuulata kõiki Euroopa raadiojaamu.² See oli koolielus suur sündmus, sest õpilaste kodudes puudusid raadiod täiesti. Taheti muretseda veel teist 6-lambelist raadiovastuvõtjat. See oleks läinud maksma üle 35000 marga ja kulude katmiseks pöörduti haridusministeeriumi poole abiraha saamiseks. Sealt tuli aga eitav vastus. Nii jäi teise raadio-aparaadi muretsemine ainult unistuseks.

1927.aasta 23. oktoobril otsustas Kaarma algkooli hoolikogu pöörduda palvega koolivalitsuse poole, et viimane lubaks sissetulnud trahvirahade eest muretseda vaesematele õpilastele puuduvad raamatud. Raamatute ostmiseks oleks kulunud 735 marka.³

Maakoolivalitsus lubas palve täita, nii et mõnes osas raamatute puudus leevenes. Abi saadi ka uute raamatute muretsemiseks kooli raamatukogusse. Nimelt määras haridusministri abi oma käskkirjaga 28. jaan. 1928.aastal Kaarma algkooli õpilaste raamatukogu täiendamiseks ühekordset toetust 20 krooni.⁴

Teise raadioaparaadi saamiseks ja üldse koolile vajalike summade muretsemiseks oli üks väljapääs - näitemüük, mis toimus 24. juunil 1929.aastal. Sissetulek sellest oli üle 23000 marga, kulusid umbes 8000 marka.⁵

¹ ORKA, f. 2013, nim. 3, s. -ü. 107, l. 19.

² Kaarma algkooli kroonika, l. 9.

³ ORKA, f. 2013, nim. 3, s. -ü. 107, l. 57.

⁴ ORKA, f. 2013, nim. 3, s. ü. 107, l. 81.

⁵ Kaarma algkooli kroonika, l. 10.

Endiselt esines suuri puudusi ruumide osas, mida kinnitasid ka kontrollid koolivalitsusest, kes märkisid:

1) pesemise abinõud puudusid, need tuli kindlasti muretseda;

2) võimlemise ruum puudus, see kui kehalise kasvatuse tähtsam vahend peaks kooli juures olema;

3) kooliruumide põrandaid tuleks õlitada.

1929. aastal ilmus seadus, et IV klassi õpilased peavad ka V klassi lõpetama. Et klassikomplekte kindlaks määrata, kutsus vallavalitsus kokku valla hariduskogu (kõikide koolide õpetajad ja hooletõugude esimehed ning valla omavalitsuse liikmed), kus tehti otsus avada Eikla ja Kaarma algkoolide juures V klass.

1930/31. õppeaastast alates on Kaarma algkool 6-klassiline. Selleks, et kool võiks võtta vastu suurema hulga õpilasi, tehti suvel väike remont. Kolmanda klassiruumi pindala oli 19,25 ruutmeetrit, seega tunduvalt väiksem, kui kahel esimesel, kus pindala oli vastavalt 40,5 ja 41,5 ruutmeetrit.

Kõikides klassides toimus õhupuhastus akende läbi. Igas klassitoas oli 1 ahi. Kunstlikuks valgustuseks kasutati petrooleumilampe. Klasside põrandad olid värvimata, kuid õlitati. Vaadeldaval perioodil ei pestud põrandaid iga päev nagu praegu, kuid pesti umbes 15 korda aastas.

Klassitoad olid üldiselt kitsad, nii et mõnes klassis oli lapsi rohkem, kui klassituba oleks võinud mahutada. Peale klassiruumide oli koolil veel riietehoiuruum ja õpetajatetuba.

Andmed nende kohta.

Tabel 2.

	Riietehoiuruum	Õpetajatetuba
Põranda pind m ²	22	21
ruumi kõrgus m	3,5	3
akende arv	2	1
akende klaasi pind m ²	3,1	1,6

Nagu klassides, nii ka siin kasutati valgustuseks petrooleumilampe.

¹ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü. 1213, l. 100

Koolis puudus internaat, sest selleks ei olnud ruumi. Koolimajas õõbiti vaid eriti halbade ilmade ajal ja siis muudeti magamiskohaks klassituba. Koolis puudusid pesemisvahendid, nii et lapsed ei saanud siin käsi enne sööki pesta. Ka ei saanud nad koolist sooja einet, igaühel pidi kaasas olema oma leivakott.

Koolile kuuluva maa-ala suurus oli 15,55 ha, sellest majade all ja õuet 1,92 ha, põldu 4,23 ha, heinamaad 4,73 ha, karjamaad 4,67 ha.

Põldu, heina- ja karjamaad kasutas koolijuhataja, samuti ka loomalautu ja aitasid. Selle eest maksis ta riigile umbes 10 krooni senti.

Koolipinke ja -laudu oli kokku 42, neist kaheistmelisi - 36, neljaistmelisi - 2, viieistmelisi - 4. Liikuvate osadega koolipinke oli 37.¹

Kaarma algkool oli õpilaste arvult suurim Loona vallas. Ruumid olid aga võrdlemisi kitsad, internaat ja kolmanda õpetaja korter puudusid täiesti. Vastavate ametiasutuste survele otsustaski Loona valla volikogu Kaarma kooli ruume juurdeehitistega täiendada. Nimelt otsustati juurde ehitada 3 ajakohast klassi, kuna olemasolevad klassid saaksid ümber korraldatud internaadi ruumideks ja õpetaja korteriks.

Puude mahavõtmine juurdeehituse jaoks algas veebruaris 1936. aastal.² Ilusast männikust, mis asus koolimajast loode pool ja kaitses teda külmade tuulte eest, ei jäänud midagi järele.

Nüüd tekkisid vaidlused Kaarma uue koolimaja asukoha küsimuses. Kaarma kirikumaade planeerimisel oli Loona vallavalitsus lasknud Kaarma kiriku juurest (endise kõi rtsi kõrvalt) tüki maad koolimaja platsiks eraldada. Üks osa vallavolinikke pooldas seda, et uus koolimaja rajataks kiriku juurde, teised jälle arvasid, et see ehitus läheks vallale liiga kulukaks. Osa ehitusmaterjali palkide näol oli juba vana koolimaja juurde varjule pandud, et uue koolimaja ehitamisega 1937. aasta kevadel algust teha. Nüüd tuli kiires korras otsustada, kuhu koolimaja ehitada.

¹ ORKA, f. 1108, nim. 4, s. -ü. 1213, l. 101.

² Kaarma algkooli kroonika, l. 18.

Koolijuhataja J. Alliku kava järgi oleks koolimaja tulnud ehitada kiriku juurde, sest:

1) koolimaja asuks suure tee ääres, kuhu oleks hõlpus telefoni sisse seada, mis mõnikord väga vajalik.

2) suuremale osale lastele oleks koolitee jäänud lühemaks.

See kava aga ei leidnud üldist pooldamist. Nagu Kuressaare Maakoolivalitsus arvas, oli J. Alliku kava küll hea, kuid raha puudusel ei saanud seda teostada. Endisele koolimajale tuli teha juurdeehitus, Selle otsuse kohaselt asuti 1937. aasta kevadel tööle.¹

Töö katkestati sügisel, vundament kaeti tõrvapapi ja laudadega. Järgmisel kevadel töö jätkus. Üldisest töö väljapakkumisest ei tulnud midagi välja, sest töövõtjad nõudsid rohkem, kui vallavalitsusel oli eelarvesse võetud. Seinte ülesraiumise võttis enda kätte sama töölisartell, kes eelmisel aastal vundamenti tegi. Vihmased ilmad kevadel olid tööle suureks takistuseks. Ehitusjärg, mis pidi valmis olema 15. augustiks, lõpetati 2 kuud hiljem. Et seinte raiumine viibis, ei saadud ka enne sügisesi vihmasadusid katust peale, nii et palgid, mis kuivalt seinapandi, kui ka mustad põrandad vihmast üle ujutati. Detsembrikuus jõuti nii kaugemale, et katus sai valmis. 1938. aasta lõpus jõuti ette panna aknad ja välisüksed.²

Põhiliselt oli töö lõpetatud 1938. aasta sügiseks. Siis alustas kool tööd uutes ruumides, ehkki need veel täiesti korras ei olnud. Peale kolme uue klassiruumi oli veel avar koridor jalutamiseks. Ka kooli kantselei asus uutes ruumides. Kantselei kõrvale m. "eraldustuppa (isolatorisse) asus elama kooliteenija, kelle korterit ei jõutud õigeks ajaks korra seada. Endistesse klassiruumidesse tuli poiste käsitöötuba, õpilaste riietehoiuruum ja söögituba, kuna ühte tehti õpetajale korter.

1936/37. õppeaastal otsustati koolimajas teostada väike remont: koolimaja metsapoolse külje laudvõrder parandada ja värvida.

Koolis tunti eriti suurt puudust inventarist ja aiatööriistadest.

¹ Kaarma algkooli kroonika, 1.19.

² Kaarma algkooli kroonika, 1.22.

Kuna varem töötuba ei olnud, siis tuli muretseda nüüd kõik töövahendid poiste käsitöö jaoks. Oli täiesti loomulik, et neid asju ei suudetud ühe aastaga muretseda.

Õppeabinõusid oli koolil vähe. 1933/34. õppeaastal jaotati need õppeainete järgi:

Kodulugu: kompass, termomeeter, pildid.

Emakeel: liikuv aabits.

Võimlemine: võrk- ja pesapall.

Matemaatika: arvekast, mall ja mõõtpael.

Maateadus: kaardid, gloobus.

Looduslugu:

ained katsetamiseks: mõõtklaas, keeduklaasid

anatomia

botaanika pildid

füüsika : kaalud ¹

Õppevahendite puudusest püüti üle saada sel teel, et puudunud päevade trahvirahade eest muretseti õppevahendeid. Neid püüti ka ise valmistada. 2 - 14. augustini 1937. aastal käis koolijuhataja J. Allik Kuressaares õppevahendite valmistamise kursustel. Seal ta tegi malli, 2 kolmnurka, klassi joonlaua, tähtede aluse ja kasti, termomeetri mudeli, Pythagorase lause mudeli, kaldpinna, tasakaalu klotsid, loodlaua, katseklaaside aluse.²

B. Õpetajad ja õpilaskond.

Kaarma Algkool alustas tööd 2 õpetajaga, neist Juhan Allik - juhataja, Mihkel Pihel - õpetaja. Kuna koolimajas remont oli osaliselt lõpetamata, siis õpetajad seal algul ei elanud. Paar aastat hiljem kolis koolijuhataja, kes enne elas Kiriku külas (umbes 3 kilomeetrit koolimajast), koolimajja. Sinna sai väikese korteri ka õpetaja M. Pihel.

Koolis õppis 1925/26. õppeaastal 49 tütarlast, kuid kindel käsitöö tunniandja puudus. Selles küsimuses pöördus Kaarma kooli pedagoogika nõukogu maakonna koolivalitsuse poole palvega vastava aine tunniandja saamiseks, sest mees-
tel tütarlastele käsitöö tundide andmine oli raske.³ Tütarlaste käsitööõpetajaks-tunniandjaks sai 1926. aasta sügisest Marie Priiske Mõdlast, kes oli samal kohal ja järgmisel aastal.

¹ ORKA, f. 4364, nim. 5, s.-ü. 18, l. 22.

² ORKA, f. 4364, nim. 5, s.-ü. 11, l. 26.

³ ORKA, f. 2013, nim. 3, s.-ü. 107, l. 31-32.

1928/29. õppeaastal enne koolitöö algust sai koolijuhataja J. Allik mitme lapsevanema poolt allakirjutatud avalduse, kus kiires korras paluti lastevanemate koosolek kokku kutsuda, et õpetaja M. Piheli puudulik kõrvakuulmine arutusele võtta. Seda arutati kahel lastevanemate koosolekul. Samal ajal käis ka koolinõunik kooli revideerimas. Et I klassis oli õppetase madal ja vihikud ei olnud korras, tegi koolinõunik sm. Pihelile ettepaneku koolist lahkuda. M. Pihel esitas vastava avalduse, käis arstide komisjonis ja 1. jaanuaril 1929. aastal lahkus Kaarma algkooli õpetaja kohalt.¹

Uueks õpetajaks määrati õpetaja ameti kandidaat Peeter Russ, kes oli lõpetanud Kuressaare Gümnaasiumi pedagoogika haru.

Sel ajal said õpetajad ametisse ainult valimiste teel. Nüüd tuligi valida uus õpetaja. Valimised toimusid 1929. aasta suvel. Kaarma algkoolile tuli valida 2 õpetajat - üks õpetaja M. Piheli asemele ja teine avatavale V klassile. Valimised olid 17. augustil.² Kandidaate oli palju rohkem kui vabu kohti (arvuliselt teada ei ole). Ainuke meeskandidaadist oli P. Russ, kes ka ühel häälel õpetajaks valiti. Teiseks õpetajaks sai Lilli Tammo, kes 1929. aastal oli lõpetanud Tallinna Õpetajate Seminari.

1929. aasta suvel olid kursused tsaariaegse kutsega õpetajatele, millest ka koolijuhataja osa võttis.

Kõik õpetajad elasid koolimajas. Siin oli juhatajal ja ühel õpetajal 2 tuba ja eraldi köök, kokku põrandapinnaga vastavalt 52 ja 50 m². Teisel õpetajal oli ainult 1 tuba põrandapinnaga 19,8 m².³ Selles toas pliiti ei olnud, nii et söögitegemiseks tuli kasutada olemasolevat kööki ühiselt.

1936/37. õppeaasta alguses paigutati õpetaja P. Russ ümber Kihelkonna valda Rootsiküla algkooli, tema asemele määrati senine Tõlluste algkooli õpetaja Juuli Truu.

Kaarma algkoolis käisid lapsed 11 külast: Nõmme, Asu, Kuke, Kaarma, Välja, Medla, Maleva, Jootme, Kiriku, Sepa ja Jõe külast. Neist koolimajast kõige kaugemal on Maleva ja Jootme külad - 6 km, kõige lähem Nõmme küla -

- 1 - 2 km.

¹ Kaarma algkooli kroonika, 1.11

² Samas.

³ ORKA, f. 1108, nim. 3, s.-ü. 1213, l. 101

Õpilaste arv vaadeldaval perioodil oli erinev, tõustes 96-lt õpilaselt 116-le (1932/33. õppeaastal). Põhjus seisnes selles, et tulid juurde V ja VI klass. Kõige väiksem õpilaste arv oli 1928/29. õppeaastal - 64. Õpilaste vanemad olid enamuses keskmikud ja kehvikud, vaid mõni üksik õpilane oli kulaku laps.

C. Õppe - kasvatustöö.

1923. aastal algas õppetöö koolis 1. oktoobril. Kool asus uutes ruumides. Puudusi oli veel palju, kuid ruumid olid ikkagi sobivamad kui endistes külakoolides. Õpilasi oli 96. Õpilaste arv jäi samaks ka järgmisel kooliaastal.

Et mitmel õpilasel koolitee pikemaks läks ja vanematel üldine arusaamine koolikorrast puudus, esines esialgu palju puudumisi. Teadaolevatel andmetel puudusid 1924. aasta aprillis vabandamata põhjustel:

- 1) Nadežda Kütt - 3 päeva;
- 2) Eduard Laes - 1 päev;
- 3) Johannes Penu - 3 päeva;
- 4) Vladimir Haab - 1 päev;
- 5) Eduard Kukk - 4 päeva;
- 6) Albert Priske - 2 päeva;
- 7) Ossia Sepp - 3 päeva. 1

Iga puudunud päeva eest tuli vanematel maksta trahvi 5 marka.

Kuna õppe-kasvatustöö kohta puuduvad dokumendid, jääb analüüs pealiskaudseks. Vähesed kroonika andmed siiski näitavad seda, et õpetajad püüdsid õpilastele uut ainet põhiliselt tunnis selgeks teha, kodus tuli muidugi korrata. Kadunud oli tsaariaegne mõttetute paragrahvide pähetuupimine. Tööd hõlbustas tunduvalt emakeelne õpetus. Emakeelele pandi suurt rõhku, sellega rõhutati eriti rahvuslikkust.

Kodanlikus koolis oli üldiselt tuntud jutustav meetod, kus õpilased olid passiivsed pealtkuulajad. Mingeid erilisi töövõtteid õpilaste iseiseisvaks tööle-rakendamiseks tunnis ei kasutatud. Tunnis jõuti seepärast tegeleda ainult üksikute õpilastega. Õpilastelt ei nõutud teatava sündmuse jutustamisel põhjuste ja tagajärgede esiletõomist ega teostatud õpitu sügavamalt analüüsi, mis oleks arendanud õpilasi iseiseisvalt ja loogiliselt mõtlema.

¹ ORKA, f. 2013, nim. 3, sü. 60, l. 329.

Kogu õpetus oli seotud usuga. Paljud lapsed said juba kodu~~est~~ usulisi mõjutusi. Kuid laste süsteemiline religioosne mõjutamine algas algkooli I klassist, kui lapsed veel lugedagi ei osanud. Nad pidid mehaaniliselt pähe tuupima hommiku-, õhtu- ja söögipalveid ja ka kirikulaule. Järgnevatel aastatel suurendati teadlikult selle vaimse õppiumi annust.¹

Usuõpetuse küsimust arutati ka Kaarma kooli lastevanemate koosolekul 7. oktoobril 1923. aastal. Koolijuhataja soovitas, et I klassi õpilasi tuleks usuõpetuse õppimisest vabastada. Lastevanemad otsustasid, et I aasta õpilasi usuõpetuse õppimisest vabastada, kuna II aasta õpilastele ühel häälel soovitavaks peeti usuõpetuse tundidest osa võtta.² Nagu näha, said vanemad aru mõttetust palvete pähetuupimisest, kuid kiriku ja usu mõju oli veel küllalt suur, sellepärast usuõpetus jäi edasi kooli õppekavva.

Sel ajal õpiti järgmise õppeplaani alusel:

Tabel 3

Õppeained	Klassid			
	I	II	III	IV
Emakeel	6	6	5	5
Kodulugu	3	3	3	-
Matemaatika	5	5	5	5
Loodusõpetus	-	-	-	4
Geograafia	-	-	-	2
Ajalugu	-	-	-	2
Kodanikuteadus	-	-	-	-
Võõrkeel	-	-	4	4
Joonistamine	2	2	2	2
Käsitöö	2	2	2	2
Laulmine	2	2	2	2
Võimlemine	2	2	2	2
Usuõpetus	2	2	2	2
Kokku:	24	24	27	32

¹ H. Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, Tartu, 1957.

² ORKA, f. 4364, nim. 5, s.-ü. 14, l. 8.

³ ORKA, f. 1108, nim. 3, s.-ü. 608, l. 63.

Et koolis töötasid liitklassid, tuli õpetajal anda selleks ajaks ühele klassile tavaliselt kirjalik töö, kui ta teise klassiga suuliselt töötas. Õpetajail tuli näidata üles endaalgatust ja otsida ise tööviise, sest töötamiseks liitklassides puudus peaaegu metoodika. Paremate õpetajate töökogemuste juurutamisele aga rõhku ei pandud.

1925/26. õppeaastal õpilaste arv vähenes 83-ni.¹

See oli seletatav sellega, et kooli tulid sõjaaastatel sündinud lapsed, mil sündivus oli väiksem. Õpilaste meeleolu oli palju rahulikum, sest ulakamad lapsed olid koolist välja läinud. Talv oli külm ja lumi sügav, mistõttu laste kooliskäimine oli raskendatud. Enne talvise koolivaheaja algust õõbis siiski ainult 1 õpilane koolimajas. Pärast vaheajaga tulid veel mõned juurde, kellel oli eriti pikk kodutee. Normaalseid võimalusi lastel ei olnud, neil tuli õõbida koolitoas.

Sel õppeaastal kontrolliti kooli üldist tervishoidlikku seisundit, kus tulid ilmsiks puudused, mille kõrvaldaksid koolivalitsus kõige kiiremas korras nõudis:

- a) puuduvad pesemise abinõud;
- b) puudub võimlemise ruum, mängu- ja spordiplats;
- c) magamisruumis puuduvad voodid, kapid ja laudad laste jaoks.²

On täiesti arusaamatu, kuidas võib lapsi kasvatada ja õpetada korralikkusele ja puhtusele, kui kooli ruumid on mustad ja puuduvad pesemise nõud.

Tavaliselt algas õppetöö koolis 1. oktoobril.

1928. aastal lükati see haridusministeeriumi korralduse tõttu ühe nädala võrra edasi. Et sügisesed põllutööd veel täies hoos olid, anti kooliõpilastele aega veel üks nädal vanematele abiks olla.³ See oli vanematele teretulnud otsus.

¹ Kaarma algkooli kroonika, l. 8.

² ORKA, f. 4364, nim. 5, s.-ü. 1, l. 309.

³ ORKA, f. 1108, nim. 3, s.-ü. 53, l. 55.

Avalikkude algkoolide seadusega kehtis 1928/29.

Õppeaastast järgmine õppeplaan:

Tabel 4.

Õppeaine	Klass						Kokku
	I	II	III	IV	V	VI	
1. Kodulugu, kõlblus- ja kodanikuõpetus	3	3	4	1	1	2	14
2. Usuõpetus	2	2	2	2	1	1	10
3. Emakeel	8	8	8	7	6	5	42
4. Ajalugu	-	-	-	2	2	2	6
5. Matemaatika	5	5	6	5	5	5	31
6. Loodusõpetus	-	-	-	3	4	4	11
7. Maateadus	-	-	-	2	2	2	6
8. Kujutamine: voolimine ja joonistamine	2	2	2	2	1	1	10
tööõpetus	2	2	2	2	2	2	12
9. Laulmine	2	2	2	2	2	2	12
10. Võimlemine ja tervishoid	2	2	2	2	1	1	10
11. Võõrkeel	-	-	-	-	5	5	10
Kokku:	26	26	28	30	32	32	174

Võrreldes eelmise õppeplaani, oli suuri muudatusi. Emakeele tundide arv suurenes kõigis klassides, III klassis tuli juurde 1 matemaatika tund. Eelmise õppeplaani järgi hakati võõrkeelt õppima III klassist, nüüd alles alates V klassist. Suurenes ka koduloo tundide arv. Koduloo õpetamiseks tehti mitmeid õppekäike ja ekskursioone kooli lähemasse ümbrusesse. Käidi Kuressaare lossis, Kaali järve ääres, Kaarma kivitööstuses, Mustjala pangal. Ekskursioonidel tutvuti kodusaare looduse ja pinnavormidega.

1930. aasta sügisest töötas Kaarma algkool 6-klassilisena. See põhjustas õpilaste arvu suurenemist. Üheks õpilaste juurdetuleku põhjuseks oli ka see, et enne algas koolikohustus 9-aastaselt, nüüd tuli kooli tulla 8-aastaselt. Seega 1930. aasta sügisel oli I klassis koos 2 aasta õpilased - kokki 28.

1931. aasta kevadel andis Kaarma algkool esimese lennu VI klassi lõpetajaid. Klassis üldse oli 8 õpilast, kuid kahele neist lõputunnistust anda ei saanud puudliku õppeedukuse tõttu, seega lõpetajaid oli 6.²

¹ ORKA, f. 1108, nim. 3, s.-ü. 53, l. 26.
² Kaarma algkooli kroonika, l. 13.

1931/32. õppeaasta alguses mitmed õpilased puudusid. Ei olnud veel kindel, millised õpilased lähevad Laadjala ja Pähkla koolidesse, sest uus avalikkude algkoolide seadus lubas õpilastel käia ka võõra valla koolides, kui need asuvad oma valla koolidest lähemal. Esimesel koolipäeval käisid koolinõunik ja koolivalitsuse juhataja koolimajas, et vaadata, kuidas vallavalitsus oli suutnud koolimaja parandada ja õpilasi ära mahutada. Neile jäi hea mulje II korrusel asuvast klassist, kus ruum oli õpilaste arvule kaunis avar, kuna alumised ruumid suurele õpilaste hulgale (82 õpilast/ väikesteks osutusid).

Õppetöö alguseks oli I klassis 24 õpilast. Järgnevatel päevadel tuli iga päev õpilasi juurde, nii et nädala pärast õpilaste arv ulatus 30-ni. II klassis oli õpilasi 25, seega oli komplektis kokku 55 õpilast,¹ mis lubatud ei olnud. Pealegi oli klassis sellisele suurele õpilaste hulgale õhku vähe ja ruum oli liikumiseks ja töötamiseks liiga väike. Ka oli 1 õpetajal võimatu korraga 55 õpilast õpetada. Seepärast otsustati osa I klassi õpilasi koju saata. Nendeks olid kehaliselt ja vaimselt vähem arenenud. Kokku saadeti koju 7 õpilast. Nii et kõigil õpilastel ei olnud võimalik õppida, kuid uut klassikomplekti ei avatud. Lihtsalt saadeti osa lapsi koju.

Ruumipuudus ei lahenenud ka järgmisel õppeaastal. Kõige kitsam ruum oli III-IV klassis. Siin oli ruumi nii vähe, et õpetaja pidi sageli oma tooli õpilaste kasutada andma, sest pinke oli vähe ja seetõttu istus mõnes pingis 3 õpilast. Kui pingis oli 3 õpilast, ei tahtnud kirjatööst midagi välja tulla.

Mida enam tugevnesid kodanluse positsioonid, seda tõsisemalt hakkas ta ründama kodanliku vabariigi algpäevil demokraatliku fraseoloogiaga maskeeritud kooliseadust. Kui 1934. aastal kehtestati Eesti natsionalistliku kodanluse fašistlik diktatuur, siis algas rünnak ka senisele koolikorraldusele. 1934. aastal teostati tolleaegse haridus- ja sotsiaalministri N. Kannu algatusel reaktsiooniline koolireform. Kohustusliku õpetuse vanusepiir alandati seniselt 16. eluaastalt 14. eluaastale. Lõhuti seni näiliselt kehtestatud ühtluskool ja kehtestati dualistlik koolikorraldus.²

¹ Kaarma algkooli kroonika, 1.13

² H. Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, Tartu,

Selle kooliseaduse põhjal vabanesid õpilased koolist juba 14 - aastaselt. Kaarma kooli piirkonnas, kus enamus õpilaste vanemaid olid kehvikud, pidid nüüd juba 14 - aastased noorukid tööle minema. Seadus oli eriti teretulnud vähestele rikastele peremeestele, sest nüüd oli võimalik saada odavat tööjõudu noorukite näol. Et mõnel õpilasel koolitee katkes, sellest ei hooldatud. Uue kooliseaduse järgi vähenes õpilaste arv umbes 15 õpilase võrra.

Koolireform ei tahtlenud mitte üksnes töötava rahva lastele hariduse andmise takistamist, vaid ka õpetuse sisu muutmist. Loosungiks sai: "Rohkem kasvatust, vähem õpetamist". Selle järgi muudeti õppeprogramme ja ^{koostati} muudeti õpikuid.¹

Kehtiva õppeplaani alusel õpiti koolis üht võõrkeelt, milleks oli saksa keel. Alates 1934/35. õppeaastast võis algkool jääda täiesti ilma võõrkeeleta. Seda "soodustust" kasutas ka Kaarma algkooli õppenõukogu ja otsustas võõrkeele koolist "välja heita". Nagu näha, ei hinnatud küllaldaselt võõrkeele osa, ei mõeldud sellele, et võõrkeelt võib edaspidises elus tarvis minna. Tõimiti mõtlematult, kuigi see tõi õpilaste töökoormusse kergendust.

1934. aasta koolireformi tulemusi võime hinnata üleminekuna seniselt maskeeritud tagurlikult koolipoliitikalts avaliku fašistlike seisukohtade läbiviimisele meie hariduselus.²

Et näidata oma "hooldust" koolide eest, saatsid mitmed asutused koolidele väikesi annetusi. 1935/36. õppeaastal saatis A/S "Tekla" õpilastele 2 väikest kingitust - tükk riiet ja kompvekke. Kooli hoolekogu otsustas need anda kahele kõige paremale õpilasele. Nendeks olid II klassi õpilane Ljubov Kuusk ja I klassi õpilane Arend Virveste.

¹ A. Raadik, Kodanliku Eesti koolipoliitika fašistliku diktatuuri ajajärgul, "Nõukogude Kool" nr. 7, 1962, l. 488.

² H. Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, Tartu, 1954, l. 12.

Samal õppeaastal andis vallavalitsus vaesemate õpilaste toetamiseks 134 krooni ja 40 senti.¹ See summa jaotati 15 õpilase vahel, kellele muretseti põhiliselt riietusmaterjali ja jalatseid, osalt ka kirjutustarbeid. Muidugi ei suutnud see väike toetus oluliselt vähendada õpilaste puudust. Toetust anti küll 15 õpilasele, kuid abi oleks vaja olnud 38 õpilasele. Riidevarustust said vaid 12 õpilast, seda vajasid 27. Puudust tunti õpikutest, mis tänapäeva koolides ei ole suureks probleemiks. Õpikute hinnad olid üldiselt kõrged ja kehvamatele õpilastele tegi nende muretsemine suuri raskusi. Raamatuid anti 87, kuid oleks vaja olnud kõigile.² See kõik raskendas õppetööd.

Kodanlikus koolis olid levinud testid, kuid Kaarmal neist suurt lugu ei peetud, kuna õpilaste teadmiste kontroll jäi nende läbi liiga pinnapealseks. Esteetilisele kasvatusel pandi koolis rõhku, seda teostati peamiselt käsitöö, koduloo, joonistamise ja laulmise tundides. Esteetilist kasvatust teostati ka kooliümbruse korrastamise ja kaunistamise kaudu. Kodukaunistamisel oli ju kodanlikus koolis eriline koht, mille kaudu süvendati armastust eramaandi vastu. Korrastamise ja kaunistamise tööde kaudu sisendati ka tööarmastust. Tööarmastust püüti süvendada eriti füüsilise töö vastu, et maa õpilased tegeleksid edaspidi põllumajandusega ega trügiks keskkooli.

Tunni- ja aastatööplaanide koostamist õpetajatelt ei nõutud ja seepärast kannatas ka tundide kvaliteet. Õppetöö jäi tihti elukaugeks, õpilased suhtusid õppetöösse passiivselt.

Nõrgemate õpilaste järeleaitamisele ei pööratud tähelepanu. Kes tunnis ei teadnud, see jäeti "Kinni" ja pidi siis iseseisvalt õppeülesandega toime tulema. Nii-sugune õppimine kandis lihtsalt tuupimise iseloomu.

Õppetöö tulemused kodanliku Eesti üldhariduslikkudes koolides olid madalad. Mitmesuguseid statistilisi ja muid uurimismeetodeid väanates ning moonutades püüdis valitsev klikk tõestada, et vähemalt 25% õpilasi olevat nii andevaesed, et nad normaalses koolis mingil juhul ei suutvatki teistega sammu pidada.³

¹ Kaarma algkooli hoolekogu protokollid, l. 1.

² Kaarma algkooli hoolekogu protokollid (samad) l. 8.

³ H. Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, Tartu, 1954, l. 36.

1938. aasta kevadel kordamajäänute arv oli võrdlemisi suur - 24 õpilast, lisaks veel 7 õpilasele järeltööd (või nagu neid siis nimetati - järelkatsed).¹ Peamisteks aineteks, milles järelkatsed esinesid, olid matemaatika, looduslugu, emakeel. Halva õppeedukuse üle ei ole midagi imestada, sest ruumid olid viletsed, õpilasi klassides palju, sageli pidid õpilased puuduma, et aidata kodus vanemaid. Kodanliku kooli õppeedukust pidurdasid ka alalised nakkushaigused, mis kalli arstiabi tõttu olid laialt levinud. 1925/26. õppeaastal põdesid lapsed leetreid ja tuulerõugeid, 1929. aasta veebruaris õppetöö koolis nädal aega seisis, sest 60 % õpilastest oli grippi haigestunud. Järgmise aasta talvel suleti kool. nädalaks leetrite pärast. Haiguse tõttu oli õpilaste edasijõudmine väga väealine, eriti I klassis. 1934/35. õppeaastal suri 3 õpilast difteeriasse, kool seisis 3 nädalat leetrite pärast.

Pärast algkooli lõpetamist jäi enamus lapsi koju, sest edasiõppimise võimalused peaaegu täielikult puudusid ja kodus oli tööjõudu tarvis.

Kooli ja lastevanemate vahel erilist sidet kodanlikus koolis ei olnud. Peamiseks sidepidajaks oli hoolekogu. Hoolekogu koosolekuid peeti aastas 5 - 6 korda. Kooli ja lastevanemate koostöö oli peamiselt majanduslikku laadi. Lastevanemad abistasid kooli puude varumisel, kooliümbruse puhastamisel ehitusprahist jne., kuid õppekasvatustööd arutati nendega vähe. Õppekasvatustöö küsimusi arutati õppenõukogus, kuhu peale õpetajate kuulusid veel 2 lastevanemate esindajat ja hoolekogu esindaja.

D. Klassiväline töö.

Kogu kooli- ja klassiväline töö oli allutatud kodanluse reaktsioonilistele seisukohtadele. Kooli- ja klassivälise töö eesmärgiks oli laste- ja noorteorganisatsioonide kaudu tugevdada kodanliku ideoloogia mõju kasvava noorsoo hulgas, hoida töötava rahva lapsi kodanluse kontrolli all ja suunata nende tähelepanu eemale neid huvitavatest klassivõistluse ja revolutsioonilise liikumise küsimustelt.

¹ Kaarma algkooli hoolekogu protokollid, 1. 11.

Kodanliku Eesti noorteorganisatsioonid olid pooleldi või täiesti militaristlikud koondised. 56 % õpilasi haarasid noorkotkaste, kodutütarde, skautide ja gaidide organisatsioonid. Nende kaudu mürgitati eesti koolinoorsugu rassilise vihkamise ja fašistliku ideoloogiaga, kasvatati kodanlikku natsionalismi, papimeelset ja alandlikkust.¹

Ka Kaarma algkoolis töötasid noorkotkaste ja kodutütarde rühmad. Noorkotkaste rühma kuulus umbes 20 liiget, kodutütarde hulka teist samapalju. Õpiti noorkotkaste seadusi ja määrusi. Valmistati ette ja sportitati katseid. Noorkotkaste koondisi peeti 2 korda kuus. Kodutütred korraldasid praktilisi töö- ja meelelehetuskondisi, kuulasid loenguid kodukaunistamise teemadel. Võeti osa ka kõikidest ülikoolilistest üritustest. Skautide ja kodutütardega eriti aktiivselt ei töötatud, kuna õpetajad see töö ei vaimustanud.

Peale nende tegutses kooli juures veel noorte punase risti organisatsioon ja noorteühing.

Üheks eredamaks sündmuseks kooli elus oli õpilasarkestri asutamine. 1938. aasta novembris tellis koolijuhataja J. Allik Tallinnast 9 mandoliini. Mõnel õpilasel oli ka kodus pill, nii et juba detsembri alguses võis harjutamist alustada. Pillid muretseti, kuid nüüd oli küsimuseks, kust saada vajalik raha, et need välja maksta. Kokku läksid pillid maksma 187 krooni. Tasuti 37 krooni, kuid rohkemaks koolil esialgu raha ei olnud. Võlgadest ülesaamiseks otsustati korraldada näitemüük. Seda toetas ka kooli hoolekogu, nii et üritus sai teoks 1939. aasta kevadel. Näitemüük just eriti hästi ei õnnestunud, sest sel päeval oli ilm vihmane ja tuuline. Siiski saadi sellest tulu umbes 140 krooni. Peale selle paluti veel toetust haridusministeeriumilt, kes andis 70 krooni.²

Nüüd olid keelpillid tasutud, esimesed harjutused tehtud ja juba kevadel võis esineda. Esimeseks tuleprooviks oli pidu Loona vallamajas, hiljem esinemine ülevallalisel lastepeol ja Pähkla kooli juures korraldatud näitemüügil.

¹ H. Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng,

² Tartu, 1954, l. 36.

Kaarma algkooli kroonika, l. 22.

J. Allik ei jäänud peatuma ainult keelpilliorkest-
rile. Ta teadis, et Kaarma kirikul olid juba peaaegu 10 aastat
kasutult seisnud puhkpillid. Keegi nendega ei mänginud ja
koolijuhataja otsustas need kooli tuua: ehk saavad õpilased
pillidele hääled sisse. Juba paarinädalase harjutamise tule-
musena oligi nii, et õpilasorkester võis esineda. See oli tolle-
aegses koolielus hea näitaja, mille üle võime uhkust tunda,
sest praegu Kaarma koolis orkester puudub.

Koolis tegutsesid ka isetegevusringid. Igal aastal
peeti jõulupüüsid ja kevadel kooli lõpupidu. Pidudel, kanti
peamiselt ette näidendeid, koorilaule, deklamatsioone. Kõige
piduderohkemaks aastaks oli 1939/40, kus peeti 5 õpilaspidu.
1937. aastast alates hakati kevadel korraldama Kaarma maalin-
musel pidusid.

30. mail 1937. aastal peeti esmakordselt Loona rahva-
majas ülevallalist algkoolilõpetajate päeva, kus kõikide koo-
lide esindajatele anti üle kingituseks "Eesti Entsüklopeedia"
I köide. Parimad lõpetajad said vallavalitsuselt kingituseks
raamatud. Parimateks lõpetajateks Kaarma algkoolist olid
Alfred Kirs ja Alla Mets.

Algkoolilõpetajate päevadest võeti osa ka edaspidi.

Klassivälisest üritusest võiks nimetada veel
õppekäike ja ekskursioone, mis teostati koduümbruse ajaloo
ja looduse tundmaõppimiseks. Nii teostati ekskursioone Kures-
saare Lossi, Mustjala pangale, Kaali järve äärde, Viidumäele.
Kuid Saaremaalt kaugemale minna ei saanud.

II peatükk

KAARMA KOOL ESIMESEL NÕUKOGUDE AASTAL JA SUURE ISAMAASÕJA PERIOODIL (1940 - 1945)

Taaskehtestatud nõukogude võimu üheks tähtsamaks ülesandeks 1940.aastal oli korraldada kogu rahvaharidus Eesti NSV-s ümber nii, et ta täielikult teeniks töötava rahva huve. Eesti töötav rahvas lähtus haridusala ümberkorraldamisel ÜK(b)P programmist ja Eesti NSV Konstitutsioonist, mille § 13 on öeldud:

"Eesti NSV kodanikel on õigus haridusele. Seda õigust kindlustab üldine sunduslik algharidus, tasuta haridus, kaasa arvatud kõrgem haridus, kõrgema kooli õpilastele valdavale enamusele riiklike stipendiumide andmise süsteem, emakeelne õpetus koolides".¹

Kuigi 1940 / 1941. kooliaastal ei suudetud veel täiel määral üle minna nõukogude koolisüsteemile, mis printsipiaalselt oleks erinenud kodanliku Eesti koolisüsteemist, siis rajati ometi selleks tugevad alused ja täielik üleminek pidi toimuma 1941/42. õppeaastal.

1940/1941. õppeaastal teostatud ümberkorraldused tõstsid Eesti NSV koolisüsteemi mõõtmatult kõrgemale kodanliku Eesti koolisüsteemist. Koolile anti riiklik iseloom. Nõukogude kooli avati, peeti ülal ja valiti juhtkond riigi ning selle kohalike organite poolt. Kool eraldati täielikult kirikust. Haridus oli kättesaadav kõigile, mitte ainult rikastele, tegemata vahet rahvuse ja soo vahel.²

-
1. Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Konstitutsioon, Tallinn, 1940, lk. 16-17.
 2. Helga Karm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, Tartu, 1954, lk. 64, dissertatsioon.

Eesti rahva rahulik ja loov töö katkes 1941. aasta juunis saksa fašistide kallaletungi tõttu Nõukogude Liidule. Laialdased alad, sealhulgas ka Eesti, okupeeriti. Fašistlikud röövvallutajad kuulutasid Eesti Suur-Saksa- maale kuuluvaks provintsiks ja asusid seejärel armutult välja puhastama meie kodumaa majandusest ja kultuurist kõike seda, mis ei sobinud provintsi mõiste alla. Nad otsustasid hävitada eesti rahva kultuuri ja haritlaskonna. Eestimaa saksastamine pidi toimuma pikema aja (ümmarguselt 20 aasta) kestel.¹

Saksa okupandid hävitasid eelkõige koolide materiaalse baasi, purustades hoolimatult koolimaju ja koolide inventari. Üle kogu Eesti võeti suur osa koolimaju saksa hospitalide ja muude sõjaväeasutuste kasutada.

Armetu koolisüsteem säilitati Eestis peamiselt selleks, et mürgitada noorte teadmust, ümber kujundada nende maailmavaadet fašistlikule ideoloogiale vastuvõetavaks. Seda eesmärki teostati kogu koolitöö sisuga.

Hoolimata raskustest, mida okupatsioon Eesti hariduselule tekitas, asuti juba 1944. aasta sügisel hoo- salt taastama nõukogulikku haridussüsteemi.

A. Kooli materiaalne baas.

Vaadeldaval perioodil asus Kaarma algkooli sama- des ruumides, kus ennegi. Koolile oli 1939. aastal teostatud juurdeehitis, mille tulemusena oli koolimajas 3 klassiruumi, rieteruum, õpetajate kantselei ja õpetajate korterid. Koolile kuuluv põrandapind oli 532,8 ruutmeetrit, sellest klassiruumide all vastavalt 48,95; 37,50 ja 39 ruutmeetrit. Kui kool muutus 1944. aasta sügisel 4- komplektiliseks, saadi juurde klassiruum põrandapinnaga 29,64 ruutmeetrit.²

Kodanliku Eesti aegses koolis internaati ei olnud ja ka nõukogude aegses koolis pidid õpilased esialgu kõik kodust käima.

Klassides kasutati kodanliku algkooli päevist säilinud inventari.

¹ Hans Kruus, Eesti ajaloo võltsimine saksa okupantide ja nende käsilaste poolt, kogumik "Saksa fašistlik okupatsioon Eestis", 1946, lk. 316 - 317.

² Kaarma Mittetäieliku Keskkooli aruanne 1944/45. õppeaasta kohta.

Koolile kuulusid kõrvalhoonetena puukuur ja laut. Viimast kasutasid õpetajad oma isikliku majapidamise huvides.

Õppevahenditest leidis üht-teist, mis oli õpilaste endi kätega meisterdatud või kodanlikule algkoolile muretsatud. Osa neist tuli aga 1940. aasta sügisel maha kanda, kuna nad olid oma sisult nõukogude koolis kasutamiseks kõlbmatud. Näiteks tuli osa raamatuid kooli raamatukogust kõrvaldada, kodanliku riigi riigijuhtide portreed ära saata jne.

Äärmiselt vähe oli koolil spordiinventari, suurt puudust tunti võimlast, sest kodanlik haridussüsteem pööras vähe tähelepanu õpilaste tervisele ja kehalisele arenemisele.

Sõja ajal ei saanud Kaarma kool väga palju kannata. Siiski olid koolimajas peatunud okupatsiooniväed, kes lõhkusid koolile kuulunud keelpillid, nii et pärast võis põõningult leida vaid pillide tükke.

Kohe pärast Eestisse jõudmist kulutasid ja konfiskeerisid fašistlikud okupandid väärtuslikuma osa kooli raamatukogust - nõukogudeaegsed raamatud, brošüürid, plakatid. Koolis valitses küttepuudus, mille tagajärjel õppetöö ajutiselt katkes, kuna samal ajal terved röövid eesti metsade parimate puudega saadeti Saksamaale.

Nõukogude Eesti kooli reorganiseerimist alustati sõjatingimustes. Ühiste jõududega oli tarvis korda seada koolimajad, milledest oli täielikult purustatud 275, osaliselt purustatud 315 hoonet, 453 vajasisid põhjalikku remonti, ainult 50 koolimaja oli võimalik koheselt kasutada.¹

Oli vaja kiires korras lahendada koolide inventari, õppevahendite, kütte, valgustuse probleem.

Partei ja valitsuse hoolitsust nõukogude kooli eest väljendas Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b) KK määrus 24. detsembrist 1944. aastast "Koolide töö parandamise abinõude kohta", kus kohustati maakondade täitevkomiteesid, sealhulgas ka Saare maakonna täitevkomiteed lõpetama remont koolides.

¹ H. Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, II osa, Tartu, 1954, lk. 2.

Kaarma kool alustas õppetööd 1944. aasta detsembris. Koolis internaati ei olnud. Koolimajas olid peale klassiruumide veel korterid koolijuhatajale, 2 õpetajale ja kooliteenijale.

Koolile kuuluva maa-ala üldsuurus oli 1944/45. õppeaastal 5902 ruutmeetrit, mis jagunes järgmiselt:

- 1) hoonete all - 766 ruutmeetrit;
- 2) kooli õue all - 2250 ruutmeetrit;
- 3) mängumuru all - 2410 ruutmeetrit;
- 4) juurvilja aia all - 476 ruutmeetrit;

Peale selle kuulus koolile koolitalu, mille üldsuurus oli 6,81 ha; sellest põldu 0,99, heinamaad 3,04 ja karjamaad 1,93 ha.¹

Koolitalu oli mõeldud õpetajatele ja nende perekondadele kasutamiseks, et rahuldada vajadusi kaubandusvõrgus puuduvate toiduainete osas. Õpetajatele oli antud lehma-, sea-, ja lambapidamisvõimalus, mida muidugi ka kasutati.

Koolitalu harisid õpetajad ise ja ka toodang läks neile. Koolil oli ka väike raamatukogu, milles raamatuid oli 312. Nendest õpetajatele raamatuid 78, õpilastele 214. Koolis raamatukogul tasulist juhatajat ei olnud.

B. Õpetajad ja õpilaskond.

1940. aastal avatud uus nõukogude kool nõudis ka vastava maailmavaate ja haridusliku tasemega pedagooge. Et aga neid kusagilt võtta ei olnud, hakkasid nõukogude õppeasutustes tööle endises kodanlikus koolis töötanud õpetajad. Suurem osa neist sai aru nõukogude korra olemusest ja mõstis nõukogude kooli ees seisvaid ülesandeid õigesti, kuid oli ka pedagooge, kes olid vana ideoloogia kammitsais ja seetõttu uuele haridussüsteemile otseselt vaenulikud. Selliseid õpetajaid oli vaja ideoloogiliselt ümber kasvatada. Selle kõrval pöörasid partei ja valitsus suurt tähelepanu õpetajate majandusliku olukorra parandamisele.

¹ Kaarma Mittetäieliku Keskkooli pass seisuga 1.I 1945.a.

26. novembri 1940. aasta Eesti NSV Rahva-
komissaride Nõukogu ja EK(b) KK määrusega tõsteti alg-,
kesk - ja kutsekoolide ning kõrgeimate õppeasutuste õppe-
jõudude palka.

Kaarma Algkooli juures töötas 1940/41. õppe-
aastal 3 õpetajat. Võrreldes eelmise õppeaastaga tuli
muudatusi. Nii paigutati kauaaegne Kaarma Algkooli juha-
taja Juhan Allik ümber Pihtla Algkooli juhatajaks, uueks
juhatajaks toodi Pamma Algkooli juhataja Julius Kurikjan.
Omal soovil lahkus õpetaja Linda Männik, tema asemele tuli
Pamma Algkoolist Elene Kipper. Kohale jäi Lilli Tammo
(hiljem Selge).¹ Õpetajate kollektiiv oli aktiivne ja
töökas.

Eesti pedagoogide kohusetruu ja mitmekülgne
töö esimesel nõukogude kooliaastal kandis head vilja.
Õpetajad kujunesid partei ja nõukogude võimuorganite
abilisteks kõikide tähtsamate ürituste läbiviimisel,
olid need siis revolutsioonilised pühad, valimised, külvi-
kampaania, kunstidekaadi ettevalmistamine, ringide juhata-
mine rahvamajades vms.²

Ka Kaarma kooli õpetajate pere võttis aktiiv-
selt osa valla ühiskondlik - poliitilisest tööst. Tähis-
tati Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 23. aasta-
päeva. Seal esinesid õpilased, aktusele paluti ka kohalik
elanikkona ja lastevanemad.³

Okupatsiooniaeg tõi eesti õpetajaskonnale
palju kannatusi ja vintsutusi. Sadu pedagooge üle vabariigi
piinati ja tapeti fašistlikes koonduslaagrites või saa-
deti Saksamaale sunnitööle. Sajad õpetajad sunniti tööst
loobuma või vintsutati ühest kohast teisä.

Okupatsiooniaja alguseks Kaarma Algkooli
õpetajate peres muudatusi ei toimunud. Andiselt töötas
juhatajana Julius Kurikjan, õpetajatena Lilli Tammo ja
Elena Kipper. 1943/44. õppeaastal asendas viimast Maimu
Hallik.

¹ Kaarma algkooli kroonika, l. 26.

² E. Tomasson, Eesti NSV üldhariduslikud koolid ja õpetajas-
kond nõukogude võimu esimesel aastal 1940 - 1941, Tallinn,
1966, l. 62.

³ Õppenõukogu protokoll nr. 12, 25.X 1940.

4. veebruaril 1944. aastal mobiliseeriti koolijuhataja J. Kurikjan ja juhataja kohustetäitjaks määrati Lilli Tammo.¹ Uut õpetajat saada ei olnud jänni tuli 2 õpetajal töötada 3 komplektiga, kusjuures üks komplekt oli vahelduvalt kodus.

1944. aasta sügisel, pärast Nõukogude korra taastamist alustas Kaarma kool tööd 4-komplektilisena. Liidetud olid I-II ja V-VI klass. III ja IV klass töötasid üksikult. Uueks õpetajaks tuli juurde Erna Tamses ja et koolijuhataja oli mobiliseeritud, siis tema asemele tuli uueks juhatajaks Aleksander Tarkus.²

Ka õpilaste arv oli vaadeldaval perioodil muutlik: 1940/41. õppeaastal oli koolis 115 õpilast, 1941/42. õppeaastal - 105, 1942/43. õppeaastal - 104, 1943/44. õppeaastal - 110, 1944/45. õppeaastal - 128.³

Nendel aastatel röövis surm 6 õpilase elu. Põhjusteks olid rasked haigused, mille ravimiseks arstid puudusid. Oma mõju avaldas ka alatõitlus. Fašistide poolt talumajapidamistes sisse seatud normid ja põlluning loomakasvatussaaduste range arvelevõtmine sundis nii täiskasvanuid kui ka lapsi kannatama alatõitluse all. Suurel vaheajal said lapsed küll sooja teed, mille kõrvale nad sõid kodust kaasa võetud võileibu. Kuid paljudel ei olnud kodust midagi kaasa võtta, mistõttu need õpilased pidid leppima ainult teega. Sanitaarsed tingimused olid okupatsiooniajal äärmiselt viletsad. Massiliselt esines sügelisi ja igasuguseid nakkushaigusi (nagu leetrid), mille tagajärjel 1944. aastal Kaarma Algkool oli kuu aega suletud.

1944/45. õppeaastast hakkas olukord muutuma. Et Eesti NSV-s üldist kohustuslikku algharidust täita, organiseeriti õpilaste riiteuse ja jalatsite valmistamist ja parandamist. Õpilastele anti 20000 m mitmesugust riidet, 34700 paari jalatseid, 264 paari vilte, sadu paare pesu.⁴ Tegelikult olid need arvud veel väga väikesed, võrreldes õpilaste üldarvuga Eesti NSV-s. Laostunud ja purustatud tööstusettevõtteid ei suudetud küllaldataisel määral tööle rakendada fašistliku Saksamaaga peetava sõja tingimustes.

¹ Kaarma Algkooli kroonika, l. 28.

² Samas.

³ Kaarma Algkooli kroonika, l. 26 - 29

⁴ Helga Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, II osa, Tartu, 1954, lk. 84

C. Õppeedukus ja kasvatustöö.

1940/41. õppeaasta kujunes murranguliseks aastaks koolide õppekasvatustöös. Muudatused olid põhjalikud eelkõige õpetuse eesmärkides ja tunnikavas, õpitavate ainete profiilis ja sisus kui ka koolide kasvatustöös üldse. Nüüd pääses võidule kooli ühtsuse printsiip, kuna kodanlikul ajal erinesid tunduvalt algkooli ja progümnaasiumi, progümnaasiumi ja reaalkooli õppeplaanid.

Analüüsides 1940. aastal kehtestatud uut õppeplaani, näeme, et see oli palju progressiivsem kodanliku korra ajal kehtinud õppeplaanist. Rõhkem pandi rõhku matemaatikale, suurendades nädalas matemaatika tunde I, II ja III klassis kokku 3 nädalatunni võrra. Hoopis uue õppeainena tuli algkooli venelä keel 15 nädalatunniga, mille õpetamisega alustati IV klassist. Kui kodanlus oli algkoolist täielikult kõrvaldanud võõrkeele, siis nõukogude koolis hakati õppima VI klassis võõrkeelt 4 nädalatunniga. Et nõukogude kool oli ilmlik, siis kõrvaldati usuõpetus. Õppeplaanist kõrvaldati ka nn. kodanikuõpetus kui kodanlikku riiki ja ekspluateerimist õigustav õppeaine.

Uute õppeplaanide kohaselt anti põhiline koht neile distsipliinidele, mis varustasid õpilasi teadmiste alustega ning aitasid kujundada kasvavas noorsõos teadlikku maailma-vaadet. Suurenes loodudlo-, füüsika- ja ajalootundide arv.

Kuigi 1940/41. õppeaastal Eesti NSV koolide ülemineku - õppeplaanid koostati nõukogude kooli õppeplaanidele iseloomulikel printsiipidel, ei vastanud see veel kaugeltki kõigile nõukogude kooli õppeplaani nõuetele ja seetõttu nähti ette õppeplaanide ümbertöötamine järgneval kooliaastal.¹

Ka õppeprogrammid ja õpikud muutusid põhjalikult. Algekooli õppeprogrammide väljatöötamisel lähtuti Vene NFSV programmidest, arvestades sealjuures ka kohalikest oludest tingitud vajadusi. Kuna uute õppeprogrammide väljatöötamine algava kooliaasta tõttu pidi toimuma erakordselt kiiresti, siis ei suudetud vajaliku põhjalikkusega kõikide õppeainete programme ümber töötada.

¹ Helga Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, I osa, Tartu, 1954, lk. 71

Esmajoones pöörati tähelepanu sellistele ideoloogiliselt juhtivâtele õppeainetele nagu kirjandus, ajalugu, maateadus. Samuti ei suudetud algavaks õppeaastaks kõigis õppeaineis uusi õpikuid koostada. Matemaatikas ja füüsikas jäeti ajutiselt käibele progressiivsemate autorite õpikud. Ilmusid uued lugemikud ja vene keele õpikud, NSV Liidu ajaloo ja maateaduse õpikud tõlgiti vene keelest.

Kooli õpetajaskond tegi kõik selleks, et õpilased lõpetaksid kevadel klassikursuse.

Püüti luua tihedaid sidemeid kodu ja kooli vahel ning jõuda selleni, et vanemad hakkaksid uue koolisüsteemi kasvatuslikest eesmärkidest paremini aru saama ning õpetajaid nende kasvatustöös toetama. Sellest räägiti ka lastevanemate koosolekutel.¹ Õpetajad esinesid ettekannetega kodu ja kooli vahekorrast, nendevaheliste sidemete tugevdamise vajadusest.

1940/41. õppeaasta oli õpetajatele töörohke, kuid ka saavutusterohke aasta. Paralleelselt eduka ühiskondliku tegevusega toimus pingeline õppetöö koolides, kus samuti saavutati märkimisväärseid tulemusi. Kevadised eksamid kulgesid edukalt, õpilased pidasid neid võimetekohasteks, isegi kergeiks. Eriti väärivad esiletõstmist nende õppeainete õpetamise tulemused, mis Eesti koolide õppeprogrammides figureerisid esimest aastat, nagu: vene keel, NSV Liidu Konstitutsioon, NSV Liidu ajalugu ja majandus-geograafia.²

Püsiva töö tulemusena lõpetas 1941. aastal klassikursuse 115-st õpilasest 106, õppeedukus oli 92,2%³ küllalt kõrge näitaja Kaarma kooli kohta.

Ränkkrasked okupatsiooniaastad vähendasid kõik hariduselus saavutatut uuesti nullini. 30. septembril 1941. aastal antud koolide tegevuse korraldamise määrusega tühistati kõik nõukogudeaegsed koolialased seadused ja määrused.

¹ Lastevanemate koosoleku protokoll nr. 31, 6. X 1940. a.

² E. Tomasson, Eesti NSV üldhariduslikud koolid ja õpetajaskond nõukogude võimu esimesel aastal, Tallinn, 1966, lk. 74.

³ Õppenõukogu protokollid nr. 19 ja 20, 26. V ja 5. VI 1941. a.

Koolikohustus taandati uuesti kuuele aastale, üleminek ühest kookiastmest teise tõkestati.

Koolitöö kulges viletsais tingimustes. Nii algas õppetöö 1941/42. õppeaastal Kaarma koolis 15. novembril, lõppes juba 9. mail.¹

1942/43. õppeaastal algas õppetöö 12. oktoobril ja lõppes 8. mail.

Lühike õppeaasta aitas varustada kulakute majapidamisi odava tööjõuga. 1943/44. õppeaasta oli aga veelgi lühem. Koolitöö algas 18. oktoobril ja lõppes 25. märtsil, kestes seega vaid 113 päeva.² Pealegi töötas sel perioodil 3 komplektiga 2 õpetajat, nii et mingist sisulisest tööst ei saanud juttugi olla.

Kuigi väideti, et õpetus ja õppeprogrammid jäävad põhiliselt kodanlikuaegseteks, asuti tegelikult uute õppeprogrammide, õpikute ja eriringkirjade väljandmisele, mis pidid kogu õppetöö sisu muutma vastavalt fašistlike peremeeste kavatsusele.

Fašistlikud võimumedhed tõid usuõpetuse kooli tagasi (2 nädalatundi igas klassis), kuna usus kaudu oli võimalik õigustada reaktsioonilist ideoloogiat ja kasvatada alandlikkust. Aukoht õppeplaanis anti saksa keelele, mida õpetati algklassidest peale 4-5 nädalatuunniga. Anti välja uus programm ja rida ringkirjalisi korraldusi ajaloo õpetamiseks. Siin teostati kõige jämedamaid võltsimisi. Ajaloo õpetamisel koolides võeti eeskujuks saksa ajaloolase, endise balti parunivõsu Arved Taube koostatud juhend, milles püstitati põhinõue, et Eesti ajalugu ei tohtivat mingil juhul käsitleda vastutlulisena Saksa ajalooaga, vaid just kõige tihedamas seoses sellega. Ajaloo õpetuse ülesandeks olevat avada eesti noorusele "saksa rahva ajalooline suurus", tuua tema silme ette Saksa riik oma mõjuvuses kui euroopalik korda loov ja juhtiv võim ja süvendama eesti rahva keskel tead-
vust oma "saatuspärasest ühtekuuluvusest Suur-Saksa riigiga"²

¹ Kaarma Algkooli kroonika, l. 28.

² Hans Kruus, Eesti ajaloo võltsimine saksa okupantide ja nende käsilaste poolt, kogumik "Saksa fašistlik okupatsioon Eestis", 1946, lk. 317.

Kokkuvõttes võib öelda, et okupatsiooniaegse hariduse sisu oli äärmiselt reaktsooniline. Koolist ei väljunud haritud inimesed, vaid moonutatud maailmavaatega noorukid, kellest fašistliku Sakšamaa valitsev klikk loots saada tööorje ja kahuriliha.

Õppeedukus Kaarma Algkoolis ei olnud kunagi eriti hea. Kui 1940/41. õppeaastal oli see 92,2 %, siis järgmisel, 1941/42. õppeaastal toimus suur tagasi langus - 105-st õpilasest jäi klassikursust kordama 16,¹ õppeedukus oli 84,8 %. Järgmisel õppeaastal langes õppeedukus veelgi, alles 79,8 %.²

1943/44. õppeaastal olukord veidi paranes - õppeedukus oli formaalselt 88,2 %.³

1944. aastal Kaarma Algkool alustas tööd 4. detsembril, äärmiselt rasketes sõjajaegsetes tingimustes. Õppetöö alguses oli puudu õpukutest, mistõttu vanemates klassides tuli õppida üleskirjutuste ja märkmete abil. Vähe oli vihikuid ja pliiatseid, värvid puudusid üldse. Õpilaste korralikku kooliskäimist takistas jalatsite ja riiete vähesus.

Kuid siulisel muudatusel kooli õppetöös olid tohutu suured.

Otsekohe peale fašistlike okupantide minemakihutamist, taastati Eesti NSV-s ühtluskool ja kehtestati uuesti koolikohustus kõikidele lastele alates 8. eluaastast kuni 16. eluaastani. Algas Nõukogude Eesti koolivõrgu pidev väljakujundamine nende seaduste alusel, mis ise loomustavad Nõukogude Liidu vanemate vennasvabariikide koolivõrgu arengut, s.o. katkestamatu ja plaanipärane koolivõrgu laiendamine. Kogu koolitöö tuli puhastada sellest "pärandist", mida sinnaolid toonud okupandid.

Õppeplaani väljatöötamisel võeti aluseks Vene NFSV õppeplan ja kohandati seda mõnevõrra Eesti tingimustele.

¹ Õppenõukogu protokollid nr. 24 ja 25, 8.V ja 15.V 1942.

² Õppenõukogu protokoll nr. 29, 7.V 1943.

³ Õppenõukogu protokoll nr. 32, 22.III 1944.

Võrreldes 1944/45. õppeaasta õppeplaani 1940/41. õppeaasta omaga, näeme ka muudatusi. Suurendati eesti keele tundide arvu, et tagada emakeele kindlamat omandamist. Vene keele õpetamist alustati juba III klassist. Suurendati matemaatika ja loodusloo tundide arvu. Suuremat tähelepanu pöörati ka kehalisele kasvatusesele.

1944/45. õppeaastal kasutati osaliselt Vene NFSV õppeprogramme, välja arvatud eesti keel ja kirjandus, vene keel ja kirjandus, ajalugu ning konstitutsioon, käsitöö ja laulmine.¹

Kool oli õppeaasta alguses sõna tõsisel mõttes ilma õpikuteta. Eesti NSV Haridusministeeriumi ees seisvaks ülesandeks oli: varustada koolid kõrgekvaliteediliste õpikutega. Osaliselt kasutati Vene NFSV-s käibelolevaid õpikuid, mida tuli vene keelest eesti keelde tõlkida, osaliselt aga kohalike autorite koostatud õpikuid. Õppeaasta oli lühike, mis takistas õppekava läbiviimist. Kui see, mida omandati nõukogude koolis ilma õpikuteta, oli tõeline teadus. Õpilased omandasid kuue kuuga 1945. aasta algul rohkem kui kolme pooliku õppeaasta mittetäisväärtuslike tundidega.

Ka nüüd takistasid kooliskäimist suurel määral haigused, mida sõda oli rahvastele pärandina maha jätnud. Kaks nädalat õppeaastast oli kool leetrite tõttu suletud, peale leetrite levisid läkakõha ja difteeria, mille levikule aga varsti nõukogude meditsiini poolt piir pandi.

1944/45. õppeaastal püüti parandada kõik lüngad õppetöös, mis eelmistel õppeaastatel olid jäänud. Õppeedukus oli 83,6%² Õppeedukuse langus oli seletatav sellega, et nüüd selgusid puudused, mis eelmisel õppeaastal ühe õpetaja puudumisest olid tingitud.

¹ Helga Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, II osa, Tartu, 1954. lk. 57.

² Õppenõukogu protokollid nr. 35 ja 36, 17.V ja 3.VI 1945.

Fašistlike vallutajate poolt laostatud koolielu ei olnud kerge taastada. Kaarma kooli ja õpetajate osatähtsus Kaarma ühiskondlikus elus ei ole iialgi nii madal olnud ega nii vähe hindamist leidnud kui okupatsiooniajal. Partei ja valitsuse hoolitsus nõukogude kooli ja pedagoogilise kaadri eest lubas selles osas jälle saavutada juhtiva koha ja kooli ees seisvatest materiäalsetest raskustest üle saada.

D. Klassiväline töö.

Kohe pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis 1940. aastal asuti eeltööd tegema pioneeriorganisatsiooni loomiseks vabariigis.

Et pedagooge juhendada tööks pioneefidega, korraldasid ELKNÜ Keskkomitee ja maakondade ELKNÜ komiteed õpetajatele seminare ja kokkutulekuid, kus teoreetilise õppuse kõrval oli palju aega ette nähtud praktiliste pioneeritarkuste omandamisele.¹ Tallinnas kutsuti ellu pioneeride organiseerimise büroo, mis leidis, et eelkõige on vaja kasvatada uue organisatsiooni juhtimiseks kaadrit. Sel eesmärgil organiseeriti 7. ja 8. augustil Tabasalus eesimesed pioneerijuhtide kursused, millest võttis osa 135 kommunistlikku noort.² Saaremaa pioneeritöö organiseerimiseks korraldati paaripäevased kursused Kuressaares.³ Oli ilmne, et selle pioneerijuhtide pioneerijuhtide kaadriga ei suudetud kuigi ulatuslikku tööd koolides teostada ja tööle pioneeridega tuli algaval õppeaastal rakendada õpetajad.

Pioneerorganisatsioon moodustati ka Kaarma 7- klassilises koolis.

1 E. Tomasson, Eesti NSV üldhariduslikud koolid ja õpetajakond nõukogude võimu esimesel aastal 1940 - 1941, Tallinn, 1966, l.66.

2 "Noorte Häääl" nr. 34, 26.X 1940. a.

3 "Pioneeride instrueerimiskursused Kuressaares," Kommunist" nr. 114, 25.X 1940. a.

Pioneerijuhti koolis eraldi ei olnud, oli vaid Leona vallas-Linda Hiiekivi,¹ kes juhtis pioneeritööd veel Haamses, Biklas, Tõrises ja Leadjalas, nii et Kaarma kooli külastas ta 3-4 korda aasta jooksul. Pioneere tõmmati kaasa koolis toimivate ürituste organiseerimisele ja läbiviimisele. Pioneere oli umbes 20, kuid nad etendasid koolis suurt osa. Sõda katkestas pioneeride tööd ja toimingud.

Okupatsiooniajal korraldati õpilastega klassiväliseid üritusi vähe. Igal aastavahetusel toimusid jõulupuud. Suvel tuli nii õpilastel kui ka õpetajatel töötada kohustuslikel põllutöödel. Õpilased korjasid suvel ka ravitaimi, sealhulgas ainukestena Saaremaal nurmenuku juuri.

1944 /1945. õppeaastast alates sai pioneeri- ja komso- molitöö koolides jälle uue hoo. Sõjajärgsel perioodil lähtuti Eesti NSV-s pioneeritöö suunamisel ÜLKNÜ XII pleenumi otsustest ja ÜLKNÜ XI kongressi otsustest.²

1 Kui Eestisse tungisid hitlerliku Saksamaa väed, arreteeriti L. Hiiekivi ja hoiti 3 kuud vangis. Saaremaalt teda välja ei lubatud. Ta ise kartis, et teda lastakse maha. L. Hiiekivi¹ edaspidisest saatusest ei ole midagi teada: kas tal õnnestus põgeneda välismaale, mandrile või tapeti ta fašistide poolt. Praegu Saaremaal ühtki sellenimelist isikut ei ela.

2 Helga Kurm, Nõukogude Eesti Üldharidusliku kooli areng, Tartu, 1954, lk. 211.

III peatükk

Kaarma kool aastail 1945 - 1959.

Neljanda viisaastakuga (a.1946 - 1950) jõudis eesti rahva elus lõpule üks ajalooline periood - siirdumine kapitalismilt sotsialismile ja algas teine periood - järk-järguline üleminek sotsialismilt kommunismile.

Rahvahariduse alal nähti IV viisaastakul ette järgmised ülesanded:

a) kehtestada täies ulatuses seitsmeklassiline koolikohustus,

b) üha rohkem (vähemalt 50%) 7-klassiliste koolide lõpetajaist suunata edasi õppima VIII klassi,

c) arendada koolivõrku, taotlema, et igas linnas ja töölisasulas oleks keskkool,

d) valmistada rahvamajanduse ja kultuurialade jaoks ette kvalifitseeritud kõrgema ja keskharidusega eriteadlasi.¹

Üldhariduslike koolide finantseeringud kasvasid aasta-aastalt:

<u>Aasta</u>	<u>Summa rublades</u>
1945	52649000
1946	70131000
1947	90176000
1948	105070000
1949	114163000
1950	114831000 ²

Eriti suurenesid üldhariduslikele koolidele eraldatud summad kolme esimese sõjajärgse aasta(1945-1947)jooksul, kuna siis teostati enamikes koolides jooksev-ja kápitaalremont.

Seitsmeklassiline koolikohustus seati Kaarma vallas sisse 1945/46.õppeaastast.

Viienda viisaastaku algul püstitas NLKP XIX kongress nõukogude rahva ette kogu maa tootlike jõudude järsu suurendamise, vaimse ja kehalise töö vastandlikkuse kaotamise ülesande. Hariduse osas nägi kongress ette rea ulatuslikke ülesandeid, kogu täieliku keskhariduse järk-järguline elluviimine, koolitöö polütehnikiseerimine jne.³

Vabariigi parteiorganisatsiooni, valitsuse ja haridusorganite töö viljana kasvas keskkoolide arv, eriti linnades.

¹ L. Hallap, Rahvamajanduse edusammud Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool", 1957, nr. 10, lk. 581.

² Helga Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, II osa, Tartu 1954, lk. 11.

³ NLKP kongresside otsused, III köide, lk. 566.

Kommunistliku ühiskonna ülesehitamise edasisi ülesandeid käsitles NLKP XX kongress, kus mõisteti otsustavalt hukka isikukultus ja sellega seotud väärnähtused. Rahvahariduse alal kritiseeris kongress haridusorganite saamatust koolitöö polütehnikiseerimisel, nõudis noorsoo paremat ettevalmistust eluks ja seadis ülesandeks ellu viia VI viisaastaku jooksul täielik keskharidus kogu Nõukogude Liidu ulatuses.¹

V ja VI viisaastakul koolide ette seatud ülesanded olid suured, isegi liiga suured ja sellepärast ei õnnestunud neid täies ulatuses realiseerida. Ka Eesti NSV-s võeti vastu otsus üleminekuks üldisele keskharidusele, sealjuures aga ei mõeldud läbi, kas ehitajad jõuavad järgi kavandatud plaanidele.

A. Kooli materiaalne baas.

Vaadeldaval perioodil suudeti Kaarma koolis enam-vähem lahendada ruumide, inventari, osaliselt õppevahendite küsimus. Endiselt jäi puudu koolile vajalik spordiväljak, ka ei suudetud lahendada õppe-katseaia probleemi.

Kooli kasutuses olev põrandapind jäi samaks, s.o. 532,8 ruutmeetrit. Peale selle kuulus koolile veel kuur ja laut.²

1945. aastal koosnes kooli inventar 60 koolipingist, 3 koolilauast, 4 seinatahvlist, 3 kapist ja 3 toolist.³

Järgmisel aastatel muretseti juurde veel 3 koolipinki, 1 koolilaud, 1 seinatahvel, 6 tooli ja 1 seinakell.⁴

¹ L. Hallop, Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool" nr. 7, 1958, lk. 389.

² Kaarma Mittetäieliku Keskkooli pass seisuga 1.XI 1945.

³ Samas.

⁴ Kaarma Mittetäieliku Keskkooli pass seisuga 1.I 1949.

Aastatega koolile kuuluv inventari hulk kasvas, eriti koolipinkide psas. Neid 1951/52. õppeaastal oli 85, toole 17.¹

Füüsika- ega keemiakabinetti koolil ei olnud. Kõik katsed, nii palju kui neid üldse teha sai, tuli läbi viia klassides. Näitlikke õppevahendeid oli väga vähe ja nendest tunti puudust ka vaadeldava perioodi lõpul.

Näitlike õppevahendite puudust püüti likvideerida sel teel, et ise valmistati õppevahendeid. Näiteks 1954. aasta kevadel pidid õpetajad valmistama õppevahendeid järgmise plaani kohaselt:

L. Selge - akvaarium. Lehtede jaotus välise kuju järgi (tabel) ja puude pungade tabel.

A. Nuum - herbaarium

A. Säik - mänd ja ta saadused. Klorofüllüüsi tabel.

A. Raim - liblikate kollektsioon, preparaadid ussidest.

Õ. Virveste - putukate ja samblikkude kogud

E. Leepere - ravimtaimede kogud

H. Herman - elavnurga rajamine.²

Kooli raamatukogu paiknes väikeses kapis. Esialgu oli raamatuid 312, kuid hiljem tuli osa neist maha kanda, kuna nad ei olnud enam tarvitamiskõlblikud.

1949. aastal saadi juurde 40 köidet, nii et raamatute üldarv ulatus 327-ni. Neist õpetajate raamatukogus oli 138 raamatut, õpilaste raamatukogus - 189.³

1955. aastaks oli raamatute üldarv kooli raamatukogus tõusnud 1229-le, sellest poliitilist kirjandust 102, metodilist kirjandust 35 ja ilukirjandust 733.⁴

Raamatukogul koosseisulist juhatajat ei olnud, raamatukogu hoiti korras ja raamatuid laenutati ühiskondlikus korras.

Suurt puudust tunti spordiinventarist. Oli ainult 1 võrkpall, 1 võrkpalli võrk, 10 topispalli, ühed hüppepuud, 8 paari võimlemiskeppe, 1 stopper ja 2 granaati.⁵

¹ Kaarma 7-klassilise Kooli pass seisuga 1. I 1952.

² Õppevahendite valmistamise plaan, 19. IV 1951.

³ Kaarma 7-kl. Kooli pass seisuga 1. I 1950.

⁴ Kaarma 7-kl. Kooli pass seisuga 1. I 1955.

⁵ Kaarma 7-kl. Kooli pass seisuga 1. I 1950.

Võimlat koolil ei olnud, ei olnud ka saali, kehalise kasvatuse tunnid tuli läbi viia kitsas koridoris. Koolil puudus spordiväljak, olid ainult võrkpalliväljak, hõoksureada ja hüppeplatsid. Puudus ka kvalifitseeritud kehalise kasvatuse õpetaja. Seetõttu ei saanud heast sporditööst juttugi olla.

Ilusate ilmadega varasügisel, hiliskevadel ja talvel käidi kehalise kasvatuse tundide ajal metsas, sest siis ei saanud tunde läbi viia koolimaja ümbruses, kuna sinne pinnas on kevadel ja sügisel liiga märg.¹

Vaadeldava perioodi alguses, puudus koolil internaat. Internaadi vajadust tõstsid pidevalt üles lastevanemad, sest laste koolitee oli keskmiselt 4 km, osadel 6-7 kilomeetrit või rohkemgi. Siiski see probleem jäi lahendamata, sest koolis puudusid selleks ruumid.

1951. aastal muudeti naabruses olevad Eikla ja Laadjala koolid algkoolideks, mistõttu nende koolide vanemate klasside õpilased tulid üle Kaarma kooli. Nende koolitee ulatus juba 13 kilomeetrini, nii et neil ei tulnud kodus käimine üldse arvesse.

Ruumid internaadi jaoks saadi koolimajas olevatest õpetajate korteritest. 4 õpetajat, kes senini olid kasutanud kooli ruume, paigutati elama ümbruskonna talumajadesse.

Õpetajate korterite arvel vabanes 4 ruumi põrandapinnaga umbes 80 ruutmeetrit.² Neid hakkasid kasutama kaugemal olevad õpilased. Esialgu internaadi õpilasi oli 25. Algul oli internaadi varustus väga vähene, oli ainult 20 vooditekki, nii et neidki ei jätkunud kõigile. Kogu muu varustus, ka voodid, tuli õpilastel kodust kaasa tuua. Järgmiste aastatega olukord mõnevõrra paranes. Nii muretseti järgmisel aastal juurde 47 voodilina ja 50 kääterätikut.³ Igal aastal saadi juurde uut varustust ja nii oli 1954/55. õppeaastal internaadi jaoks 25 voodit, 25 tekki, 126 voodilina, 30 padjapüüri ja 65 kääterätikut.⁴

Internaadil oli 2 kasvatajat ja keetja. Keetjaks oli Ljubov Mägi, kes tegi oma tööd armastusega ja töötab sellel kohal ka praegu.

¹ Arthur Piheli suulised mälestused.

² Kaarma 7-kl. Kooli pass seisuga 1. I 1952.

³ Kaarma 7-kl. Kooli pass seisuga 1. I 1953.

⁴ Kaarma 7-kl. Kooli pass seisuga 1. I 1955.

Toiduks vajaminevad produktid tõid lapsevanemad. Igal aastal toitlustati 2-3 õpilast riigi summadest. Need olid tavaliselt õpilased kelle vanematel esines tpidu toomisega raskusi.

Iga lapsevanem, kelle laps elas internaadis, pidi tooma aastas 1 m³ puid.¹

Kooliaia rajas õpetaja Lille Mook. Ta tuli tööle 1953. aasta sügisel. Direktor näitas talle heinamaatükikest, kuhu tuli aed rajada. Sama aasta sügisel toodi paarkümmend õunapuustikut, kuid aed oli alles heinamaa. Kuigi haridusosakonna juhataja käskis istikud heinamaa peale maha istutada, ei teinud L. Mook seda, vaid pani nad üheskoos lihtsalt mulda.

Sügisel, kui maa oli juba tugevasti külmunud, õnnetus ka kooliaiaks ettenähtud maa traktoriga üles kända.

1954. aasta kevadel algas töö. Lapsed peenes-tasid kätega mättad selles kohas, kuhu olid ette nähtud õunapuud. Õunapuud istutati mulda ja nende vahel kasvatati ka köögivilju.

1955. aasta kevadel rajati edasi osakondi. Pandi alus ravimtaimede ja süstemaatika osakonnale. Planeeriti ka geograafia väljakut. Väga palju kasvatati lilli. Sügisel toimus rajooni põllumajandusnäitus, kus Kaarma kool võttis osa lilledega. Seal saavutati koolide osas III koht ja L. Mook sai isikliku aukirja.²

B. Kaarma kooli õpetajad ja õpilaskond.

Ajavahemikul 1945-1959 töötas Kaarma 7-klassilise kooli juures 38 õpetajat. Neist osa ei omanud mingit pedagoogilist ettevalmistust. Vajalikud vilumused ja oskused said nad tegeliku töö käigus.

1946. aastal lahkus koolist endine direktor Aleksander Tarkus.

Tema asemele määrati õpetaja Lilli Selge (end. Tammo), kes oli Kaarma koolis töötanud 1930. aastast ja oli direktoriks kuni oma pensionile minekuni 1962. aastal.

¹

² Lastevanemate koosolekute protokollid, lk. 5

L. Mooki mälestused.

Alates 1. detsembrist 1945. aastal määrati kooli sõjalise kasvatuse õpetaja, kelleks esialgu oli Albert Pihel. Ta lahkus koolist järgmise aasta jaanuaris ja teda asendas ta vend Arthur Pihel. Ka tema ei töötanud koolis kaua ja nii sai sellele kohale 1947. aastal Rudolf Malvik.

1946. aastal tuli Kaarma kooli õpetajaks Õie Kaja. Kuna kool oli 4-komplektiline, siis andis tunda puudus ühest õpetajast. See saadi alles 1. oktoobril 1946. aastal ja selleks oli Emmi Leepere.

1. oktoobril 1948. aastal avati haridusosakonna otsusega kooli juurde 5. klassikomplekt ja seoses sellega tuli juurde veel üks õpetaja - Helene Herman. Endistest õpetajatest lahkus omal soovil Erna Tamses, vabanenud kohale määrati Aino Säkk.

1949. aastal sai kool ka arveametniku Maimo Roolahe, keda järgmise aasta kevadel asendas Leida Kivi. Kooliteenijana töötas Akiliina Kuusk.

Õpetajate töökoormus oli suur - 26-30 nädalatuundi. Paremas olukorras ei olnud ka direktor, ka temal oli tunde teiste õpetajatega võrdselt.

1945/46. õppeaastal oli Kaarma koolis pioneerijuhiks Irlanda Saatus, kes töötas veel teistes valla koolides. 1948. aastast sai kool endale kooszeisulise pioneerijuhi koha. 1948/49. õppeaastal oli selleks kooli endine kasvandik Kalju Allik. Ta lahkus koolist sellepärast, et ta läks sõjaväkke. Aasta oli kool ilma pioneerijuhita, pioneeritööd tegid klassijuhatajad. Kuna neil oli nädala koormus küllaltki suur, ei tulnud pioneeritööst palju välja.

1950. aasta kevadel sai pioneerijuhiks Heldi Mägi.

Õpetajad võtsid osa ka rahvamaja isetegevusest. Kool aitas korraldada ja läbi viia tähtpäevalisi aktusi ja isetegevuslikke pidusid.

1950. aastal tuli kooli tööle Muhu Keskkooli lõpetanud Arnold Rääim pioneerijuhiks ja õpetajaks. Õpetajaid oli siis 7. Järgmisel aastal tuli A. Rääime asemele Hugo Raudsepp. Koolist lahkusid Õie Virveste (ajutiselt) ja Aino Säkk, tulid juurde Vaike Pent, Erna Ristkõkk, Ludvig Pilt, Aino Tampuu.

Neist 2 viimast ja pioneerijuht töötasid koolis ainult ühe aasta. Üheks pioneerijuhiks sai Linda Mändla. Kooli tulid juurde veel Ellen Kirs ja Leili Ruumet.

Järgmine aasta oli Kaarma koolis õpetajaterohke- neid oli 14. Nagu eelmistel aastatel, lahkus pioneerijuht, kelle asemele tuli Astra Kindlam. Uutest õpetajatest tuli juurde veel Lille Mook, Mairoos Raudsepp, Laine Hein.

Nagu näha, oli õpetajate kollektiiv päris liikuv. Enamasti põhjustas seda asjaolu, et tööle tuldi kohe pärast keskkooli lõpetamist. Töötati aasta. Siis selgus, et noortele pedagoogi amet ei meeldi ja mindi teisele tööle või edasi õppima teisele erialale (näiteks Arnold Rääm, kes asus edasi õppima Tallinna Mäetehnikumi.) Kellele pedagoogi amet meeldis, see asus end kõrgemas koolis täiendama (näiteks Ellen Kirs, kes töötab praegu Lümända 8-klassilises koolis).

Õpetajate teadmisi püüti täiendada kohapeal. Kuna õpetajate vene keele oskus ei olnud nõutaval tasemel, siis 1950/51. õppeaastal töötas kooli juures vene keele õppering. Sellest võtsid osa kõik õpetajad. Ring töötas igal kolmapäeval 2 tundi. Rajoonis korraldatud kursustest ja seminaridest võeti alati osa.

Peale põhitöö koolis oli igal õpetajal veel lisa- kohustusi. Õpetajad olid ringijuhtideks niimkoolis kui ka väljaspool seda, hiljem kolhoosis. Näiteks O. Virveste hooleks oli muusikaring, H. Herman juhatas kolhoosi näiteringi.

Sel perioodil mõjus õppetööle negatiivselt pedagoogilise kaadri alaline vaheldumine ning õpetajate eba- piisav ettevalmistus pedagoogiliseks tööks. 1953/54. õppe- aastal töötanud 10-st õpetajast ei olnud ühtki kõrgema haridusega pedagoogi, õpetajate instituudi haridusega peda- googe oli 2, pedagoogilise kooli haridusega - 4, üldharidus-liku keskkooli haridusega 2 ja 1 õpetaja ei omanud üldse keskharidust.

1945. aastast alates töötas Kaarma kool 7-klassi- lisena. Õpilasi oli koolis 127. Järgmisel aastal õpilaste ulatus 137-ni. Järgnevatel aastatel eriti suuri muudatusi. Õpilaste arvus ei olnud. Kõige rohkem õpilasi oli 1951/52. õppeaastal - 170. Õpilaste arvu järsk suurenemine oli tingitud Eikla ja Laadjala koolide algkoolideks muutu- misega, mistõttu sealised vanemate klasside õpilased toodi üle Kaarma kooli.

1951/52. ja 1952/53. õppeaastal töötas kool 6-kompletilisena, paralleelklassid olid vastavalt VI ja V klassid. Kooli piirkond, mis eelnevalt oli olnud umbes 4-5 km, suurenes nüüd V-VII klassi osas umbes 13 km-ni.

Kaarma kooli õpilaste vanemad olid enamuses talupojad, hiljem kolhoosnikud. Lähedal asus ka Kaarma dolomiiditööstus ja mõne õpilase vanemad töötasid seal.

C. Õppeedukus ja kasvatustöö.

Õppeprogrammid ja õpikud jäid vaadeldaval, perioodil põhiliselt samadeks kui 1944/45. õppeaastal. Suuremad muudatused toimusid vene keele osas, kuna 1944/45. kooliaastal alustati kõigis klassides vene keele õppimist algusest peale. Nüüd olukord muutus: õpikud ja programmid lasti välja vastavalt vene keele õppimise aastate arvule.

Alates 1947/48. õppeaastast hakati vene keelt üldhariduslikes koolides õpetama alates VI klassist. Matemaatikas esines üksikuid nihkeid tundide arvus. 1946/47. õppeaastast alates alustati VI klassis füüsika õppimist. Tööõpetuse tundide arv vähenes kõigis klassides 1946/47. kooliaastal kahelt ühele, samuti vähenes laulmise ja joonistamise tundide arv algklassides. Millegipärast I klassis kirjatehnikat enam ei õpetatud 1948/49. õppeaastast alates. Muus osas õppeplaanis esines väiksemaid nihkeid.

1945. aasta sügisel algas õppetöö algklassides 1. septembril, vanemates klassides 1. oktoobril. Õppeaasta kestis 193 päeva - 20. mail algasid eksamid. Kevadel jäi 127-st õpilasest klassikursust kordama 17 õpilast. 9-le jäeti järeleksamid, põhiliselt eesti ja vene keeles.² Järeleksamite tulemusi teada ei ole. Õppeedukus oli 79,5 %

1946/47. õppeaastal õpilaste arv koolis suurenes, ulatudes nüüd 137-ni. Koolis andis tunda (nggu eel-mistel aastatel) õppevahendite vähesus. Ei olnud küllaldaselt õpikuid, tunti puudust ka kirjutusvahenditest, tindist ja pliiatsitest. Hiljem see lünk likvideeriti ja õppetöö sai kulgeda jälle normaalset rada.

1 Kaarma 7-klassilise kooli pass seisuga 1. I 1954.

2 Õppenõukogu protokollid nr. 41 ja 42, 17. V ja 11. VI 1946.

Sel õppeaastal langes õppeedukus tunduvalt, nii et kevadel jäi klassikursust kordama 28 õpilast, õppeedukus oli vaid 72,3%¹ Kõige suurem kordajate arv oli I klassis 7. 3 õpilasele jäeti järeleeksam eesti ja vene keeles.

Eksamite ajal kontrollis kooli haridusosakonna inspektor sm. Tõkman, kes jäi eksamite tulemustega üldiselt rahule.

Esines õpilasi, kes ei tahtnud täita koolikohustust. Neid oli just vanemate õpilaste (14-aastaste) osas. Osa neist ei tahtnud õppida, kuid paljudes juhtudel oli kodus suur tööjõu puudus ja nii tuli jääda koju, et aidata vanemaid põllutöödel.

Halva õppeedukuse ja puudulike suure arvu üheks põhjuseks oli koolikohustuse mittetäitmine. Puudunud õpilaste nimekiri anti valla täitevkomiteele, kus selgitati puudumise põhjused, koostati aktid ja trahviti õpilaste vanemaid laste koju jätmise eest. Kuna talumajapidamised olid sõja tagajärjel töökätest ilma jäänud, siis rakendati paljudes taludes laste tööjõudu. Olukord selles osas paranes alles 1949. aastaks, siseses talude kolhoosidesse astumisega.

1947/48. õppeaastal oli koolis õpilasi 132. Koolikohustuse mittetäitmist esines endiselt vanemate õpilaste osas. Raskusi tekitas õpikute puudumine mõnedes ainetes. Puudus VI klassi maateaduse õpik, mis jõudis kohale alles eksamiperioodiks. Sellele vaatamata suudeti õppekavad läbi töötada. Õppeaasta jooksul valitses puudus joonistamisvahenditest, ei olnud blokke, vesivärve ega värvipliitseid.

Ka 1948. aasta kevadel kontrollis kooli eksamite ajal inspektor sm. Tõkman, kes jäi tulemustega rahule. Klassikursust jäi kordama 24 õpilast, õppeedukus oli 87,8%²

1948/49. õppeaastal oli õpilasi 127. Koolikohustust täitsid õpilased 100%-liselt, 2 õpilast olid arstitõendiga õppetööst vabastatud. Raskusi õppimises tekitas õpikute puudumine ajaloo, maateaduses, matemaatikas (VII ja VI klassi õpikud) ja vene keeles (IV ja VII klassi õpikud).

II poolaastal kulges õppetöö normaalset rada ja endise hooga. Kui õppeaasta alguses andis tunda joonistusmaterjali puudumine, siis nüüd saadi nii joonistusblokke kui ka vesivärve ja värvipliitseid.

¹ Õppenõukogu protokoll nr. 53, 15.V 1947

² Õppenõukogu protokoll nr. 68, 15.V 1948

Kevadel jäi klassikursust kordama 13 õpilast, kõige rohkem I klassis, kus kordajaid oli 4. Peale nende jäid veel 5 õpilasele järeleksamid, õppeedukus oli 85,8 %¹ Järeleksamid olid põhiliselt matemaatikas, eesti ja vene keeles.

1949/50. õppeaastal oli õpilaste arv 132. Kooli-koostust täideti 100%-liselt. Õppevahendeid ja õpikuid saadi vajaduse järgi, puudus ainult VII klassi vene keele grammatika, mida koolil ei õnnestunud saada kogu õppeaasta vältel. Eelnevate aastatega võrreldes oli sel õppeaastal õppeedukus veidi paranenud - seal oli 88,6 %, klassikursuse kordajaid oli 11, järeleksamitega 4 õpilast.²

Igal aastal tuli tegeleda ka distsipliiniküsimustega. Alati leidis õpilasi, kelle käitumisega ei olnud kõik korras. Põhiliselt alandati käitumishinnet 4-le mittekorraliku käitumise eest koolis või kooliteel. Mõnel üksikul juhul erines ka vargusi näiteks õpilane O. O., kelle käitumishinne oli korduvalt "rahuldav".

Halva õppeedukuse põhjusi analüüsiti õppenõukogu koosolekutel, kus püüti leida võimalusi, kuidas õpinguis mahajäänud õpilasi abistada. Leiti, et õpetaja peab õpilastes aine vastu huvi äratama, uue aine seletamisel tuleb kasutada rohkem aega, samuti tuleb õppetundides võimalikult palju kasutada näitlikustamisvahendeid.

Eriti tuleb tähelepanu pöörata kõrgemate õpilaste abistamisele tugevamate õpilaste, samuti õpetaja poolt. Õpetaja ei tohi klammerduda ainult raamatu külge, vaid peab kasutama saatematerjali.³

Õppenõukogu tegeles üldiselt vähe õppeedukuse küsimustega. Peamiselt arutati fundide jaotamist õpetajatê vahel, ringidele juhatajate määramist. Kuna kõikidel õpetajatel ei olnud eriharidust, siis püüti puuduvaid teadmisi tasa teha enesetäiendamisega. Õpetajad töötasid läbi pedagoogilisi teoseid, mida hiljem arutati õppenõukogus.

¹ Õppenõukogu protokoll nr. 89, 17.V 1949.

² Õppenõukogu protokoll nr. 104, 16.V 1950.

³ Õppenõukogu protokoll nr. 77, 12.XI 1948.

Tundidesse püüti sisse viia nn. poliitilist momenti, aru saamata, et kogu koolitöö peab teenima ideeliskasvatuslikke eesmärke.

Suurem osa VII klassi lõpetajaist ei tundnud huvi edasiõppimise vastu, vaid jäid koju vanematele abiks. Ainult vähesed siirdusid edasi õppima, neistki enamus Kuressaare Tööstustehnikumi või Kõljala Põllumajanduskooli. Sepses talude kolhoosidesse ühinemisega jäi noortel enamus aega õppimiseks, ühtlasi tekkis vajadus eriharidusega põllumajandusspetsialistide järele.

Kooli ette seatud ülesanded aastail 1945-1950. täideti põhijoonetes edukalt. Lahendamata jäi osaliselt kooli materiaaltehnilise baasi tugevdamine (õppekatsed, spordiväljak, töötuba, näitlikud õppevahendid) Ka õppeedukus ja kasvatustöö ning töö pioneeridega ei olnud veel vajalikul tasemel.

1950/51. õppeaastal oli Kaarma 7-klassilises koolis õpilasi 127. Kevadel jäi klassikursust kordama 12 õpilast. 4. õpilasele määrati suvetöö, õppeedukus kevadel oli 87,4 % Seda põhjustas ka suur puudunud päevade arv. Nii puudusid sel õppeaastal õpilased üldse 1002 päeva, sellest: haiguse pärast 62 õpilast 745 päeva, halva ilmastiku ja kevadise suurvee tõttu 35 õpilast 182 päeva; koduste olude pärast 18 õpilast 75 päeva.¹

1951/51. õppeaastal oli Kaarma koolis kõige suurem õpilaste arv kogu kooli eksisteerimise ajal - 170, kõige rohkem õpilasi oli V ja VI klassis (vastavalt 38 ja 37). VI klass töötas kahe paralleelklassina. Kevadel jäi klassikursust kordama 16 õpilast, järeleeksam määrati 11 õpilasele. Õppeedukus kevadel oli 84,1 %

Arvuliselt oli rohkem kordajaid I klassis-7 ja VI klassis - 6. Rohkem puudulikke hindeid oli eesti keele kirjalikus ja vene keele kirjalikus.²

Ka 1952/53. õppeaastal oli Kaarma kool suurearvuline - siin õppis 156 õpilast. Kõige suuremaks oli V klass, kus õpilasi oli 39.

¹ Kaarma 7-klassilise kooli aruanne 1950/51. õ.-a. kohta

² Kaarma 7-klassilise kooli aruanne 1952/53. õ.-a. kohta

Ka sel õppeaastal töötas kool 6-komplektilisena-
paralleelklassid olid V klassid. Kevadel jäi klassikursust
kordama 22 õpilast, neist V klassis - 7. V klassi halva õppe-
edukuse põhjuseks oli see, et õpilased tulid erinevatest alg-
koolidest, mistõttu oli nende teadmiste tase erinev. Järelek-
sam määrati 14 õpilasele, õppeedukus kevadel ulatus seega vaid
76,9 % Vanemates klassides esines rohkem puudulikke. Puudulikke
hindeid oli:

eesti keeles (kirjalik)	- 13 õpilasel	
vene keeles	- 18 õpilasel	
matemaatikas	- 8 õpilasel	1

Halva õppeedukuse üks väga mõjukas põhjus peitus
kooli pedagoogilise kaadri väheses ettevalmistuses. 1952/53.
Õppeaastal tuli kooli tööle kutseta 3 õpetajat, kellel puudu-
sid igasugused kogemused. Seetõttu esines neil ka pedagoogi-
lises töös raskusi. Halva õppeedukust põhjustas ka näitlike
vahendite vähesus õppeprogrammide ja õpikute mittevastavus
õpilaste eale, algklasside mitteküllaldane ettevalmistus V
klassi astumiseks.²

1953/54. õppeaastal oli koolis õpilasi 149. Kõige
rohkem õpilasi oli V klassis - 46, kuigi sel aastal enam
paralleelklasse ei esinenud. Õppeedukus oli sel õppeaastal
vaadeldud perioodil kõige halvem. Klassikursust jäid kordama
27 õpilast, järeleeksamid määrati 29-le, õppeedukus oli 62,4 %

1954/55. õppeaastal õpilaste arv koolis vähenes
135-ni. Sel õppeaastal õppeedukus vähesel määral paranes, olles
kevadel 80,7 % Klassikursust jäi kordama 15 õpilast, peale
selle 11 õpilasele määrati järeleeksam.⁴

Õppeaasta jooksul viis inspektor sm. Mihkelson
koolis läbi põhjaliku kontrolli. Seda põhjustas kindlasti
eelmise aasta äärmiselt madal õppeedukus. Inspekteerimise
tulemusena leiti, et kooli olid nõrgemad VII klass matema-
tikas, kus veerandis esines 7 puudulikult edasijõudvat õpi-
last ja V klass eesti keeles, kus oli 4 puudulikult edasi-
jõudvat õpilast.

¹ Kaarma 7-klassilise Kooli aruanne 1952/53. õ.-a. kohta.

² Helga Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng,
II osa, Tartu, 1954, lk. 80

³ Kaarma 7-klassilise Kooli aruanne 1953/54. õ.-a. kohta.

⁴ Kaarma 7-klassilise Kooli aruanne 1954/55. õ.-a. kohta.

Kooli üldtööplaan oli selle õppeaasta kohta tegemata, kasutati eelmise õppeaasta plaani, mis oli täiendamatamata. Plaani sissejuhatuses oleks tulnud analüüsida eelmise õppeaasta töö tulemusi.¹

Sel perioodil tundis kool suurt puudust kvalifitseeritud tööõpetuse õpetajast, tööriistadest ja materjalist. Kuid abi haridusosakonnalt ei saadud, töötuba tuli oma jõududega sisustada ja tunnid ära anda.

1955/56. õppeaastal oli õpilaste arv 121. Võrreldes eelmise õppeaastaga toimus õppeedukuses langus. Klassikursust jäi kordama 20 õpilast, järeleksam määrati 6 õpilasele. Õppeedukus oli 78,5 %²

1956/57. õppeaastal oli õpilasi koolis 102. Õpetöös sel aastal ei olnud kõik korras. Õppeedukust ja -tööd arutati õppenõukogu koosolekul, kus direktor analüüsis töö tulemusi. Tema arvates oli halva õppeedukuse üheks põhjuseks asjaolu, et mõned õpetajad ei rakendanud töös kogu oma võimeid, ei avaldatud küllalt enesealgatust, vaid oodati käsk ja juhtnõu ülealtpoolt. Tunnid olid sageli eluvõprad ja igavad. Kasvatustöö jättis soovida. Rohkem oleks tulnud töötada nõrgemate ja vähem edasijõudvate õpilastega. Viimane küsimus võeti vastu otsusena pärast inspekteerimisakti läbiarutamist. Teiseks tähtsamaks otsuseks (neid oli kokku 4) oli nõue tunde siduda elu ja tootva tööga.³

Sel õppeaastal õppeedukus koolis veidi halvenes. Klassikursust jäi kordama 13 õpilast, 12 õpilasele määrati järeleksam. Õppeedukus oli 75,5 %⁴

1957/58. õppeaastal vähenes veelgi õpilaste arv, olles nüüd 96. Õpilaste arvu vähenemist võib seletada vähese juurdekasvuga, sest muid muudatusi ei toimunud.

Sel õppeaastal olid saavutused õppe- ja kasvatustöös mõnevõrra paremad eelmistest. Seda leidsid ka kooli inspekteerinud pedagoogilise kabineti juhataja sm. Väär ja inspektor sm. Põld, kes puuduste kõrval nägid ka midagi head.

¹ Õppenõukogu protokoll nr. 7, 13.IV 1956.

² Kaarma 7-klassilise Kooli aruanne 1955/56, 5.-a. kohta.

³ Õppenõukogu protokoll nr. 12, 14.I 1957.a.

⁴ Kaarma 7-klassilise Kooli aruanne 1956/57. 5.-a. kohta.

Nende ettekandest oli näha, et koolis valitses töömeeleolu. Õpilased käitusid viisakalt, olid tähelepanelikud täiskasvanute vastu. Internaadis teenindasid lapsed end ise. Klassijuhatajate osa pioneeritöös oli tugevnenud. Direktor tundis õpetajaid, oskas suunata nende tööd. Kuid esines ka puudusi. Aineõpetajad ei olnud algklasside tunde külastanud. Lahtisi tunde ei viidud läbi. Direktor ei kontrollinud klassiväliseid tööd.¹

Sel õppeaastal paranes õppeedukus. Klassikursust jäi kordama 9 õpilast, 9 jäeti järeleksam - õppeedukus oli 80,2%

Õppeedukuse kõrval on väga oluline kasvatustöö. Vaadeldaval perioodil ei olnud sellega kaugelgi kõik korras. Õpilaste hulgas esines distsipliinirikumisi, pisi-huligaanust, vargust. Igal aastal tuli mõnel õpilasel alandada neil põhjustel käitumishinnet.

Õppenõukogus tegeldi pidevalt kasvatustöoga. Peaaegu igal koosolekul oli ettekanne kasvatustöö või õppeedukuse parandamiseks. Pärast ettekannet järgnesid sõnavõttud ja omapoolsed arvamused. Ettekanded toimusid näiteks teemadel: "Õpilaskollektiivi kasvatamine", "Õpilaste õppeedukuse tõstmise teedest", "Klassijuhataja tööst klassikollektiiviga", "Laste kapriisidest ja võitlus nendega" jm.

Õpetajate hulgas oli küllalt eesrindlasi, kelle töö oli eeskujuks mahajääjatele. Eriti tublit tööd tegi õpetaja Helene Herman. Ta ise töötas hästi ja oma kogemusi jagas ta alati ka noorematele kolleegidele.

Õppeplaanis ja programmides ei toimunud vaadeldaval perioodil suuremaid muudatusi, kuid mõningaid nihkeid siiski esines. Viiekümnendate aastate algul jäid V klassist alates ära tööõpetuse tunnid, mis 1954/55. kooliaastast jälle sisse tulid seoses hariduse polütehnikiseerimisega. Tööõpetuse väljajätmine ei õigustanud end millegagi, jättes õpilaste teadmised kaugeks ja eluvõõraks, mida pahatihti ei osatud kasutada. Teine väärsamm oli see, et viiekümnendate aastate keskel jäeti V, VI ja VII klassi õppeprogrammidest välja võõrkeel, mida hakati õpetama alates VIII klassist. Peagi seati võõrkeele tunnid sisse uuesti V klassist.

¹ Õppenõukogu protokoll nr. 23, 11. IV 1958. a.

² Kaarma 7-klassilise kooli aruanne 1957/58 õ. a. kohta

Põhiainetes ei toimunud selliseid suuri nihkeid nagu esines 1945 - 1950.aastate jooksul.

Side lastevanematega oli koolil olemas, kuigi mitte eriti tihe. Üldkoosolekuid peeti tavaliselt 1 kord aastas. Lastevanemate komitee koosolekuid peeti tihedamalt, 1 kord kvartalis, sest neil arutati õpilaste poolt puudunud päevi ja otsustati, kellele määrata trahve. Lastevanemate koosolekutel rõhutati kodu ja kooli vaheliste sidemete tähtsust, õpilaste ja õpilaspäevikute pidevat kontrollist vanemate poolt, sest ainult järjekindla kooliskäimise ja pideva kontrolli tulemusena võis saavutada häid tulemusi õppetöös.

D. Klassiväline töö Kaarma koolis aastatel 1945 - 1950.

Pioneeritöö.

Sõjajärgsel perioodil lähtuti Eesti NSV-s pioneeritöö suunamisel ÜLKNÜ XII pleenumi ja ÜLKNÜ XI kongressi otsustest.¹

Kaarma koolis töötas sõjajärgsel perioodil väikesearvuline pioneerorganisatsioon, kelle töö ei olnud veel vajalikul tasemel. Eestvedajaks oli iagil pool õpetaja. Õpilaste enesealgatus puudus täielikult ja tol perioodil seda õpilastes arendada ei püütudki.

1946/47. õppeaastal töötas Kaarma koolis pioneerijuhina Irlanda Saatus. Kuna ta oli pioneerijuhiks kogu Loona vallas, siis tegid töö pioneeridega põhiliselt õpetajad.

1948/49. õppeaastal sai pioneerijuhiks Kalju Allik. Nüüd, elvanes pioneerida töö ja arv, tõi talle 32 pioneerilt 53-le. Kommunistlikke noori oli sel ajal 1 - VI klassi õpilane Aita Johanson.²

Pioneerid korraldasid II poolaastal pioneeride peo, kus võeti vastu uusi pioneere. Pärast oli konsert, mille olid ette valmistanud pioneerid vanempioneerijuhhi juhendamisel. Laule esitas pioneeride koor ja solistid. Lavastati ka kaks lühinäidendit: "Sõpruse saar" ja "Halvad abilised". Sama eeskavaga esineti hiljem Kaarma rahvamajas.

¹ Helga Kurm, Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, Tartu, 1954, lk. 211

² Kaarma 7-klassilise Kooli kroonika, II, 1.3

Kaarma kooli pioneritööle mõjus negatiivselt peaaegu igaaastane vanempioneerijuhtide vahetus.

On selge, et ühel aastal inimene tutvub tööga ja õpilastega, kuid kui selline tutvumine toimub igal aastal, siis hakkab see tööd pidurdama.

Kui 1949. aasta sügisel läks Kalju Allik teenima Nõukogude Armeesse, siis jäi kool hoopiski ilma pionerijuhtita. Seda tööd pidid tegema õpetajad, kuid töö soikus. Uue hoo sai pioneritöö siis, kui märtsis asus pionerijuhtina tööle Haldi Mägi. Kuid te ei jäänud sellele kohale püsima ja lahkus õppeaasta lõpul.

1950/51. õppeaastal asus pionerijuhtina tööle Arnold Raim. Ka tema oli otse koolipingist tulnud, mis pärast puudusid tal vajalikud teadmised. Kuid ta oli hingega asja juures ja töös oli märgata elavnemist. Malevanõukogu koosolekud toimusid 2 korda kuus. Nendel arutati kõiki malevas toimuvaid üritusi. Pioneerimalev võttis osa ka võitlustest õppeedukuse eest koolis. Nii pidid rühmanõukogu esimehed 1 kord kuus esinema malevanõukogus aruandega õppeedukusest oma rühmas. Muidugi pidid malevanõukogus aru andma puudulike hinnetega pionerid ise. Igas kuus toimusid pioneriaktiivi õppused, kus õpiti pioneritarkusi, mängu, ÜLKNÜ ajalugu, orienteerumist maastikul, sõlmede tegemist.

Pioneritöö ei lakanud ka suvel. Nii moodustati pioneridest koondmalev, kes pidi koguma ravimtaimi ja valmistama liblikate kollektiooni, koguma seemneid põlde kaitsvate metsaistandike jaoks, valmistama ette pea I klassi õpilaste vastuvõtmiseks. Pioneriorganisatsiooni juhtimisel korraldati suvel ekskursioone ja matku. Nii käisid I-III klassi õpilased Kuigu peamurrus, IV klassi õpilased - Eikla saeveskis, V klassi õpilased - Kaali järvel, VI - VII klassi õpilased - Muhus 3 päevasel matkal ööbimisega telklaagris Kessu laiul.¹

¹ Kaarma kooli pioneride tööplaanid 1950/51. õppeaastal.

Võeti osa ka ülerajoonilisest pioneeride kokkutuleku lõkkeõhtust.

1951/52. õppeaastal töötas pioneerijuhina Hugo Raudsepp. Pioneeridest oli moodustatud 2 rühma, kus toimusid koondused teemadel: "Pioneerorganisatsiooni ajalugu", "Võitlus rahu eest", "Kommunismi suurehitused", "Sõrjamängude õppimine" jne.

Koolis töötas ka väikesearvuline komsomolialgorganisatsioon, kuid selle tegevus ei etendanud koolis suunavat osa. Sellepärast oli vajalik, et organisatsioon oleks arvuliselt ja sisult kasvanud.

1953-1956. õppeaastani töötas pioneerijuhina Astra Kindlam (Truumure). Tema ajal toimus pioneeritöös rida huvitavaid üritusi. Viidi läbi karneval, Nõukogude Armees aastapäeval kohtuti sõjameestega, pioneerimaleva üleskutsel korraldati käsitöö näitus, millest võtsid osa pääjud õpilased.

Käidi rajoonis toimunud suusavõistlustest. Kuid tuli saavutada seda, et pioneerimalev saaks juhtijaks ja suunajaks paludele klassivälistele üritustele.

Pioneeritöö parandamiseks koolis otsustati:

1. pioneeritöö läbiviimisel arvestada kõikide pioneeridega, mitte kitsa pioneriaktiiviga
2. klassijuhatajatel toetuda klassipioneeridele neid juhendades
3. pioneeridel avaldada enam initsiatiivi seinalehe väljaandmisel.¹

1956. aastal sai kool uue pioneerijuhi - Linda Kindel (Saar) Tema ajal korraldati pioneeridega palju huvitavaid üritusi. Tähistati pidulikult Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni, ÜLKNÜ ja Nõukogude Armees aastapäevi. Sinna kutsuti külalistena tolle aegse Maleva kolhoosi laomes Oskar Int, kes on Suure Isamaasõja veteran, oeda võtnud Tehumardi lahingust (ja paljudest teistest) ja oskab sellest väga huvitavalt rääkida. Suureks sündmuseks pioneeridele oli kohtumine vana revolutsionääri Juliana Telmaniga.

¹ Õppenõukogu protokoll nr. 5, 15. IV 1956. a.

Pioneerid abistasid naabruses olevaid kolhoose, korraldasid käbide korjamise nädala, millest saadava sissetuleku eest otsustati hakata küülikuid kasvatama. Korraldati maastikumänge, vene keele paremaks omandamiseks koondus vene keeles.

Sõprussidemed olid ka naaberkooli Haamsega. Viimastega võisteldi spordis. Males-kabes olid Kaarma kooli pioneerid tugevamad, võites tulemusega 5,5 : 4,5.

Tublimad pioneerid olid malevanõukogu esimees Halja Kivi, Helmi ja Lilia Mungad, Endu Koit.

Kuigi pioneerorganisatsiooni töös esines mõningaid puudusi, võib üldkokkuvõttes siiski öelda, et töö selles osas paranes iga aastaga.

Muud õpilasorganisatsioonid.

Peale pioneerorganisatsiooni tegutses koolis veel terve rida ringe. Neist suuremaks oli kehakultuuri kollektiiv. Kuigi koolil puudusid võimlemisriistad ja saal, on tolleaegsete õpilaste hulgast esile kerkinud nimekaid sportlasi. Näiteks võib tuua Õie Munga, kes on Kingissepa rajooni üks paremaid sportlasi - kergejõustiklasi, kaugushüppes, kõrgushüppes, tõkkejooksus ja kuulitõukes.

Õ. Munk võttis osa NVL Liidu IV rahvaste spartakiaadist, mitmetest üleliidulistest võistlustest ja 1967. a. sügisel käis võistlustel Poolas.

1950/51. õppeaastal kuulus kooli kehakultuuri kollektiivi 35 liiget. See ei olnud eriti suur arv, kui arvestada seda, et õpilasi koolis oli üle 100. Kehakultuuri kollektiivi tööd pidurdavaks oli peale spordivahendite puuduse veel see, et seda tööd juhendasid paljud õpetajad.

Kollektiivi üheks põhiliseks ülesandeks oli korraliku spordiväljaku rajamine. Moodustati mitmed sektsioonid, millest tähtsamad olid kergejõustiku ja lauamängude sektsioon. Igal sektsioonil oli treeningute läbi viimiseks kindel päev.

Nii töötas kergejõustiku sektsioon laupäeviti, lauamängude sektsioon neljapäeviti. Eriti hästi tegutses just viimane. Peeti koolisiseseid võistlusi parima klassi ja kooli tšempioni väljaselgitamiseks. Maletajatest olid eriti tublid Leino Pihel ja Valmas Lõhmus.

Võeti osa ka rajoonis korraldatud spordivõistlustest, kuigi seal alati kõige paremini ei läinud. Eks omajagu andis tunda kvalifitseeritud kehalise kasvatuse õpetaja puudumine.

Koolis töötas ka Punase Risti algorganisatsioon õpetaja Helene Hermani juhendamisel. Kõikides klassides olid moodustatud sanitaarpostid. Peale nende tegutses üldine sanitaarpost, mille ülesandeks oli pidevalt kontrollida ruumide puhtust ja igal hommikul jalanõude vahetust. Tuli ette valmistada OVSK ja VSK normide täitmiseks. Kooli seinalehes anti kord kuus välja tervishoiualast nurgakest.

Töötas noorte naturalistide ring. Ringis korraldati ja valmistati uusi bioloogia-alaseid õppevahendeid. Valmistati ette referaate, näiteks "Lindude ränded ja nende põhjused", "Maakeral elu tekkimine ja selle iga", "Kuidas valmib penitsiliin". Anti välja naturalistide seinalehte "Loodusteadlane". Anti välja ka mitu pildilehte teemal "Kommunismi suurehitused".

Koolis töötasid mitmed isetegevusringid. Eriti tublit tööd tegi näitering, kes lavastas terve rea näidendeid, nagu "Kolmas salk", "Kullaketrajad", "Lumivalgeke".

Muusikaringi juhendamid õpetajad O. Virveste ja L. Pilt. Koolis tegutsesid koorid, ansamblid ja solistid.

Ringid, millest oli eespool juttu töötasid pidevalt. Peale selle oli veel selliseid, mis töötasid ühe aasta, kuid siis läksid laiali (näiteks tehnikaring)

Ringide töö eesmärgiks oli avastada õpilaste silmaringi ja varustada neid teadmistega.

Selle eesmärgi koolis töötanud ringid täitsid.

IV p e a t ü k k .

KAARMA KOOL AASTAIL 1959-1965.

Suure ja põhjapaneva tähtsusega sündmuseks hariduselu organiseerimisel oli 1960.aasta septembris toimunud Eesti NSV õpetajate kongress, kus arutati seadust "Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest Eesti NSV-s." ²

Kõõs kõigi nõukogude rahvastega astus ka Eesti töötav rahvas kommunismi ehitamise laiahaardelise ehitamise perioodi. Asuti lahendama kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomist ja uue inimese kasvatamist.

Tähtsamaks sammuks seaduses püstitatud ülesannete täitmisel oli senise seitsmeklassilise koolikohustuse asendamine kaheksaklassilise kohustusega. Siiä kuulus ka tootmisõpetuse sisseseadmine keskkoolides.

Kingissepa rajooni üldhariduslike koolide üleminekust uuele koolisüsteemile arutas EKP Kingissepa rajooni IX konverents 1959. aasta detsembris. Siin märgiti, et üleminek nõuab riiklike summade kõrval ka kolhooside, tarbijate kooperatiivide ja ettevõtete vahendite rakendamist koolimajade, töökodade ja internaatide ehitamiseks, inventari ning õppevahendite muretsemiseks. Ühtlasi kavandati konverentsil koolide ülesanded, mis olid järgmised:

- 1) parandada õppeedukust (kuna Kingissepa rajoon oli ja on üks madalama õppeedukusega rajoon Eesti NSV-s);
- 2) tugevdada distsipliini;
- 3) tõsta komsomoli- ja pioneeriorganisatsiooni osatähtsust koolikollektiivi elus. ²

1. F. E i s e n Seaduse "Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest Eesti NSV-s" täitmisest ja õpetajate ülesanded, "Nõukogude Kool" nr.70 1960, lk. 731.

2. E. K r u u s m ä g i Rahvaharidus, tervishoid, "Kommunismiehitaja" nr. 153, 24.XII 1959.

A. KOOLI ÜLDINE ARENG JA MATERIAALNE BAAS

Vaadeldaval perioodil seisis Kingissepa rajooni koolide ees suur ülesanne: asuda seaduse "Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ja haridussüsteemi edasiarendamisest" elluviimisele. Rajooni koolid valmistusid hoolikalt üleminekuks kaheksaklassilisele koolikohustusele. Kingissepa I Keskkoolis viidi tootmisõpetus sisse 1960/61 õppeaastal ja tehti eeltöid tootmisõpetusega klasside avamiseks Kingissepa II Keskkoolis, Orissaare ja Leisi Keskkoolis. Valiti välja õpetatavad erialad ja saavutati kokkulepped baasettevõtetega.¹

Kaarma kool läks üle kaheksaklassilisele koolikohustusele 1962/63 õppeaastal. Uue klassiruumi jaoks saadi ruum internaadi arvel. Kaheksaklassilisel koolil puudus võimla, samuti saal kehalise kasvatuse tundide läbiviimiseks. Kuni käesoleva ajani on võimla küsimus koolis lahendamata.

Koolil ei olnud vajalikke ruume käsitööklasside jaoks. Esialgu kasutati selleks koolimajas üht tuba, kus varem oli elanud kooliteenija. Ruum oli seal väike, nii et kõik poisid korraga töötada ei saanud. Puudusid ka vajalik sisse-seade ja tööriistad. Sellepärast hakkas kool ise endale töökoda ehitama koolimaja õues olevast laudast. Töökoda võeti kasutusele 1960/61 õppeaastal. Töökoda koosnes 2 ruumist ja selles oli 6 tööpinki puutööks. Töökohtade arv oli 12. Hiljem muretseti tööriistu juurde ja nii oli 1965. aastaks töökojas kümned kruustangid, kuus kahekohalist puiduhöövelpink, kombineeritud ketassaag-höövelmasin.² Kuid töötoa sisustus ei ole veel küllaldane.

Tütarlaste käsitöötunnid viidi läbi klassides. Ka siin oli puudus vajalikest tööriistadest. Tütarlaste kasutada oli vaid 4 õmblusmasinat.

1962/63 ja 1963/64. õppeaastatel teostati kooli siseruumides ulatuslik remont. Klassidesse tehti saepuruplaat paneelid, klassid värviti. Väljaspoolt jäi koolimaja endi-

1. Eesti NSV Haridusministeeriumi kolleegiumi otsus õppe- ja kasvatustöö olukorrast Kingissepa rajoonis.

2. Kaarma 8-kl. Kooli pass seisuga 1. I 1965.a.

selt luitunuks, nagu ta on olnud värvimata üle 20 aasta. Klassidesse muretseti uut mööblit, kuid mitte kõik klassid ei saanud uut varustust. Uued koolipingid said 2 klassi, samuti muretseti juurde 2 uut klassitahvli. Ülejäänud koolipinke värviti igal aastal. Juurde saadi ka õpetajate toa mööbel. Neil aastail sai kool universaalprojektor, epidioskoopi, mõõteriistu, skeleti, grammofoni, magnetofoni ja uue pianino. Magnetofonist tundsid rõõmu eelkõige keeleõpetajad.

Internaadiruumid olid endiselt kitsad. Ruumi oleks juurde saanud ainult direktori korteri arvel. Kõik õpetajad elasid külades, sageli 3-4 km koolimajast eemal. Korteri-probleemi reguleerimiseks oli vaja ehitada õpetajate maja. Selle ehitamist alustatigi 1965. aasta sügisel.

Koolil ei olnud kindlat ruumi pioneeritoaks, nii et mõnel aastal see puudus hoopiski. 1963/64 õppeaastal saadi ruum (6 m²) endisest koka korterist. Kuid ruum oli selleks liiga väike, et selles teha pioneeritööd või seda nõuete kohaselt sisustada. 1964/65. õppeaastast alates asub pioneerituba ruumis, mille põrandapindala on 16 m².

Vaadeldaval perioodil kujunes lõplikult välja kooli õppe-katseaed. Selle suurus oli 2000 m². Ristteed jaotavad aia 4 ossa. Kui aed rajati, istutati sinna õunapuid, hiljem karusmarju ja mustsõstart. Mustsõstarde juures on püsililled osakond. Teede äärde istutati floksid. Teises osas on köögiviljade osakond, mille äärde istutati astrid. Peale nende kasvatati aias üheaastasi lilli, oli algklasside ning sööda- ja tehniliste kultuuride osakond. Õppe-katseaia ees on väike geograafia väljak. Selle rajas õpetaja Kalju Rahu.

Kooli ees seisvatest materiaaletest masküstest on seni lahendamata jäänud võimla küsimus. See probleem laheneb siis, kui Maleva kolhoosil valmib klubi-võimla, mida saab kasutada ka Kaarma kool. Koolimaja on vana, internaadiruumid kitsad. On lootus, et lähematel aastatel hakatakse ehitama uut koolimaja.

B. TÖÖKASVATUS.

Seoses üleminekuga polütehnilisele haridusele seati üldhariduslikes koolides sisse praktikumid ja tööõpetuse tunnid, mis valmistasid noori ette praktiliste teadmiste ja tööoskuse omandamiseks. Üleminek polütehnilisele haridusele Kaarma koolis toimus alates 1955. aastast. Kooli ette kerki-

sid materiaal-tehnilise baasiga seotud raskused. Kõige rohkem puudust tunti poiste töötoast. See valmis 1961. aastal. Kooli töötoa juurde anti palgaline meistrikoht, kes oli ühtlasi ka poeglase tööõpetuse tundide juhendajaks. Siin õpiti tegema tähtsamaid puutöid, valmistati mööblit pioneeritoale. Mitu aastat töötas meistrind Roland Pent.

Tütarlaste tööõpetuse tunnid toimusid klassides. Neile õpetati kudumist, tikkimist, õmblemist, toiduvalmistamist - kõike, mida sisaldas tööõpetuse programm.

Õpilased said praktilisi oskusi omandada ühiskondlikult kasuliku töö tundides ja praktikumides, mis viidi läbi kevadel, pärast õppetöö lõppu.

Ühiskondlikult kasuliku töö tundides tehti mitmesuguseid töid: abistati raamatukogu, valmistati näitlikke õppevahendeid, kaunistati kooli ümbrust ja töötati kooli õppekatseaias.

Kevadised praktikumid viidi läbi osaliselt kooli juures, osaliselt naabruses olevates "Kalevi" ja Maleva kolhoosides.

Suuremaks tööks kooli juures oli jalgratta hoidla tegemine, selle katuse katmine eterniidiga. Töötati ka kooli aiast, rajati kiviktaimla.

1962/63. õppeaastal tehti kooli aiast uued väravad. Poised remontisid omal algatusel panipaigad. Üldse olid poisid väga tublid. Kui mõnikord juhtus raskusi õppetöös, sest puudus tahtmine, siis töös ei puudunud tahe kunagi. Igale tööle pandi käed külge.

1959. aastast alates viidi koolis sisse iseteenindamine, s.t. õpilased ise hooldasid ja puhastasid peale õppetunde klassiruumid. Kaks korda nädalas viidi klassides läbi suurpuhastus, kus korrapidajad õpilased pesid klassipõrandad. Vastavalt vajadusele (kuid mitte harvemini kui 1 kord veerandis) pesid õpilased ka koolipingid. Iseteenindamiseks oli klassidel olemas vastav tööriietus ja puhastamiseks vajalik inventar (harjad, lapid, kühvlid, tolmuimeja). Iseteenindamist juhendasid klassijuhatajad.

Suvel töötas enamus õpilasi oma kodukolhoosis. Käidi karjas, oldi heinatööl. Õpilased olid tööle tublid. Mõni neist teenis suvise tööga üle 150 rubla (praeguses väärin- gus).

Kaarma kooli õpilastele meeldib maatöö ning pärast VIII klassi lõpetamist on enamik valikus kindlad: alguses uuesti

kooli - tehnikumi (või maakutsekooli), et paberid kätte saaks, ning pärast kodukolhoosi tagasi. Selliseid noori on Kaarma 8-klassilises Koolis lõpulendude hulgas olnud palju.^{1/}

C. ÕPETAJAD JA ÕPILASKOND

Aastail 1959-1965 töötas kooli juures 29 õpetajat. Õpetajate kaader oli neil aastail küllaltki liikuv. Eriti palju muutusi toimus 1962/63. ja 1963/64. õppeaastal. 1962. aasta sügisel läks kooli senine direktor L. Selge pensionile. Tema asemele tuli Milvi Pihel, kes töötab sellel kohal praeguseni. Õpetajaid tuli juurde 3 - Anni Jõgi, Maire Kumpas ja Kalle Priske. Kõik nad olid lõpetanud vaid keskkooli, mistõttu neil esines töös küllalt palju raskusi. M. Kumpas ja K. Priske lahkusidki järgmisel aastal pedagoogiliselt töölt. 1963. aastal tuli kooli juurde 6 uut õpetajat, neist 2 kõrgema haridusega. 1963. aasta sügisel lõpetas ka eesti keele õpetaja TRÜ juures Kaugõppe Pedagoogilise Instituudi. Ülejäänud õpetajatel on kesk-eriharidus, edasi õpib 1 õpetaja. Seetõttu esineb õpetajatel töös mõningaid raskusi, mida on leidnud ka kooli külasthanud inspektorid.

Õpetajaskonnast on enamus lektorite grupi liikmed, kes teevad loengulist tööd lastevanemate hulgas. Paremad lektorid on M. Pihel ja U. Kirss. Vaadeldava perioodi lõpuks oli kujunenud välja enam-vähem püsiv ja ühtne õpetajate kollektiiv. Ühiselt korraldatud ekskursioonid, külaskäigud naaber-koolidesse, perekondlike tähtpäevade pühitsemine lähendavad inimesi üksteisele.

Õpetajad kannavad oma põhitöö kõrval palju ühiskondlike kohustusi: nad on külanõukogu saadikud, lektorid, ise-tegevusest aktiivsed osavõtjad ja ringijuhid. Kui Kaarmal tegeles kultuurimaja, siis juhatas direktor Milvi Pihel segakoori, nais- ja meesansamblit, Laine Laes näiteringi ja Maria Tomson nais- ja segarahvatantsurühma. 1962. aastast alates ühendati Kaarma kooli õpetajate ja Maleva kolhoosi komsomoli-algorganisatsioonid. Õpetajaid valiti algorganisatsiooni komiteesse, mitu aastat sekretäriks ja "Komsomoli-prožektorisse".

1. Kui huvi tuleb lapseest peale, "Kommunismiehitaja" nr. 35, 23. III 1968.a.

Õpilaste arv vaadeldaval perioodil muutus: tõusis 93-lt õpilaselt 98-le, siis vähenes 86-ni. Vähenemist põhjustas asjaolu, et 1963. aastast hakkasid Tõrise küla õpilased õppima Aste koolis, kuhu oli neil bussiga parem minna. Õpilaste kodude kaugus koolist on kunagi 13 kilomeetrit. Koolitee pikkus kooliskäimist ei takista, kuna koolil on internaat (kuigi kitsas), samuti on Eikla piirkonna õpilastel võimalus kasutada bussi.

Koolikohustust täidab korralikult enamik õpilasi. 1963/64. õppeaastal oli VI klassis 2 poissi, kes sageli põhjuseta puudusid. Kui selgus, et üht neist ei suudeta ka kodust kooli saata, sest poiss hakkas isale vastu, saadeti ta Orissaare Internaatkooli. Teise puhul aitas tihe side õpilase koduga.

Raske koduse olukorra või materiaalsete olude tõttu ei äätnud ükski õpilane koolikohustust täitmata. Kui mõnel õpilasel esines majanduslikke raskusi, püüti neid toetada tarbeesemete ostmises. Ikka vähemaks on jäänud nende õpilaste arv, kes soovivad toetust tarbeesemete muretsemise või toitlustamise osas.

D. ÕPPEEDUKUS JA KASVATUSTÖÖ.

Aastail 1959-1965 ei ole õppeedukuses suuri nihkeid.

1958/59. õppeaastal ei jõudnud 93-st õpilasest edasi 13, õppeedukus oli seega 86 %. ^{1/} Võrreldes eelmise aastaga oli saavutatud mõningane tõus. Kogu õppeaasta jooksul arutati õppeedukust õppenõukogu koosolekutel, kus õppeedukuse parandamiseks otsustati moodustada pikendatud päevaga rühm nõrgemalt edasijõudvatele õpilastele. Õpetajailt nõuti pidevat tööd ja konsultatsioone nõrgalt edasijõudnutega.

1959/60. õppeaastal õppeedukus veidi langes. 98-st õpilasest lõpetas klassikursuse 83 (õppeedukus 84,7 %). ^{2/} Analüüsidest külastatud tunde, märkis direktor puudusena vähest näitlikustamist. Mõned õpetajad ei valmistanud tunde küllaldaselt ette, esines läbimõtlematusi.

1960/61. õppeaastal on märgata õppeedukuse vähest tõusu. 97-st õpilasest jõudis edasi 86, õppeedukus seega oli 88,7 % . ^{3/}

Sel õppeaastal arutas kooli õppenõukogu läbi Eesti NSV Haridusministeeriumi kolleegiumi otsuse 21. veebruaril 1961.

1. Kaarma 7-kl. Kooli aruanne 1958/59 õppeaasta kohta.
2. Kaarma 7-kl. Kooli aruanne 1959/60 õppeaasta kohta.
3. Kaarma 7-kl. Kooli aruanne 1960/61 õppeaasta kohta.

aastal! Õppe- ja kasvatustöö olukorrast Kingissepa rajoonis." Võeti vastu omapoolne otsus:

1. Pedagoogiliste kogemuste vahetamine eesmärgil korraldada koolis lahtisi tunde ja nende arutlusi.
2. Suunata algklasside õpetajad naaberkooli Vaiveresse algklasside õpetajate tundidesse. ^{1/}

1961/62. õppeaastal õppeedukus jälle langes. 90-st õpilasest ei jõudnud rahuldavalt edasi 14, õppeedukus oli seega 84,4 %. ^{2/} Kõige rohkem puudulikke esines eesti keeles.

Alates 1962/63. õppeaastast töötab Kaarma kool 8-klassilisena. See tõi kaasa mõningaid muudatusi koolielus, sest enamikule õpetajatele oli töö VIII klassiga harjumatu. Ka tuli tööle 3 keskkoolilõpetajat, peale nende veel asendaja eesti keele õpetajale. Viimane oli pedagoogiliseks tööks kõlbmatu. Noortel õpetajatel esines raskusi distsipliiniga, ka ei tuntud meetodikat, mistõttu oli raskusi tundide ettevalmistamise ja läbiviimisega. Puudusi esines ka ainetundmises. Direktori külastatud tundide analüüsid olid pealiskaudsed. Vanemad pedagoogid külastasid noorte kolleegide tunde vähe. ^{3/}

Neid puudusi püüti kõrvaldada ja õppeaasta lõpuks saavutati enam-vähem rahuldav tase - 89-st õpilasest jõudis edasi 76, õppeedukus oli 85,4 %. ^{4/}

Ka 1963/64. õppeaastal tuli kooli juurde palju noori õpetajaid. Sel aastal esines puudusi kooli sisemetoodilises töös. Õppenõukogu koosolekul piirdus õppetöö tulemuste "analüüs" mitterahuldavaid hindmeid omavate õpilaste nimede ja nende "kahtede" registreerimisega, ilma et oleks lähemalt välja toodud põhjusi, miks õpilastel esinesid mitterahuldavad hindmed. Õppenõukogus ei analüüsitud selle õppeaasta jooksul põhjalikumalt õppe-kasvatustöö olukorda koolis. ^{5/} Selle tagajärjeks oli õppeedukuse langus: 87-st õpilasest lõpetas klassikursuse vaid 69, õppeedukus oli seega 79,3 %. ^{6/}

1963/64. õppeaastal kaadri osas suuri muudatusi ei olnud. Õpetajate kollektiiv püüdis õppeaasta algusest peale eelmise õppeaasta puudustest vabaneda. Mõnevõrra paranes õppeedukus. 86-st õpilasest jõudis edasi 74, õppeedukus oli 86 %. ^{7/}

1. Kaarma kooli õppenõukogu protokoll nr.48 lk. 58.
2. Kaarma 8-kl. Kooli inspekteerimise akt 22 23. I 1963.
3. Kaarma 8-kl. Kooli aruanne 1962/63. õppeaasta kohta.
4. Kaarma 8-kl. Kooli inspekteerimise akt 13-18. I 1964.
5. Kaarma 8-kl. Kooli aruanne 1963/64. õppeaasta kohta.
6. Kaarma 8-kl. Kooli aruanne 1964/65. õppeaasta kohta.
7. Kaarma 4-kl. Kooli aruanne 1964/62. 5.-9. kohta.

Madala õppeedukuse üheks põhjuseks V klassis oli see, et sinna tulid õpilased erinevatest koolidest ja erinevate teadmiste tasemega. Eikla algkooli õpilased olid üldiselt väga aeglased, mistõttu oli neil algul raskusi, et klassi töötlemist kinni pidada. Et võrrelda ja ühtlustada teadmiste taset, tehti kontrolltöid eesti ja vene keeles, matemaatikas nii Eikla algkoolis kui ka Kaarma kooli algklassides.

Distsipliin ja õpilaste käitumine oli koolis küllaltki madalal tasemel. 1963/64. õppeaastal kutsuti õppenõukogu ette aru andma 8 õpilast, 1964/65. õppeaastal 18 õpilast. Õpilasi kutsuti välja varguse, suitsetamise, omavolilise puudumise, tundides distsipliini rikkumise, kaasõpilastesse halva suhtumise ja nende peksmise pärast.

Tunnidistsipliini rikkujad olid peamiselt 14-15-aastased noorukid, kes istuvad ühes klassis mitu aastat ja õppida ei taha.

Ülaltoodu näitab, et kooli õppe-kasvatustöö ei olnud vajalikul tasemel, et õpilaste teadlikkuse kasvatamise osas tuli õpetajail veel suur töö ära teha.

Ka kooli sisemetoodilises töös esines vaadeldaval perioodil puudujääke. Kuna kool on väike, tegutses ülekoolliline metoodiline ring, kus arutati üldisi metoodilisi ülesandeid. Peale selle moodustati klassijuhatajate koondis ja koos Eikla õpetajatega algklasside metoodiline ring. See käis koos tavaliselt üks kord veerandis vahelduvalt Eikla ja Kaarma koolis. Küllastati vastastikku tunde, pärast toimus nende arutelu ja mõni ettekanne. Eikla õpetajad külastasid siis ka vanemate klasside tunde, eriti V klassis. Samuti võtsid Kaarma 8-klassilise Kooli õpetajad osa Kingissepa V. Kingissepa nimelise Keskkooli kui baaskooli korraldatud metoodilistest üritustest.

1965. aasta kevadel kutsuti esmakordselt kooli juurde eelkooliealised. Huvi elanikkonna ja mudilaste hulgas oli uudse ürituse vastu suur. Mudilased käisid koos 5-6 korda, kus neile õpetaja L. Keidong õpetas joonistamist, tähti, laule ja mängu. Kooskäimise lõpuks toimus kevadpäevade pidulik lõpetamine, kuhu kogunes huõgaliselt pealtvaatajaid. Üritus meeldis ja peamine eesmärk - et lapsed kooli tulles koolist pisutki teaksid - oli saavutatud. Esimestel koolipäevadel paistis kohe silma, et kevadpäevadel käinud lapsed olid palju julgemad.

Side lastevanematega oli koolil olemas, kuid mitte veel vajalikul määral. Lastevanemate üldkoosolekud viidi läbi plaani-

päraselt samuti piirkondlikud lastevanemate koosolekud, mis tavaliselt toimusid algkooli ruumides. Koolis toimusid laste uste päevad (vähemalt üks kord veerandis), millal lapsevanemad võisid külastada tunde, pärast aga toimusid lastevanemate koosolekud. Selliste päevade raames andsid õpilased kontserte, korraldati näitusi, peeti loenguid jne.

Vanemate abi kasutas kool küttepuude peenendamisel. Õpetajad-klassijuhatajad on külastanud õpilaste kodusid harva, kuigi kõiki vähemalt üks kord. Rohkem külastati neid kodusid, kus õpilase käitumise või õppimisega ei ole kõik korras. Õppeveerandi lõpus saadeti majanditesse tabelid õpilaste hinnetega. Vanematega kontakti tihendamiseks saadeti iga kuu lõpul koju nn. "hindelehed", kuhu märgiti kuu jooksul saadud hinded õppeainete lõikes. Õpilane tagastas koolile ühe koos lapsevanema allkirjaga.

1962/63. õppeaastal töötas ka Kaarma Maanoorte Kool. VII ja VIII klassiga. Kuna varem VIII klassi ei olnud, oli soovijaid sinna küllalt. Et klass lõpetada, selleks oli vaja palju pingutada, seda enam, et paljud noored töötasid karjaulaudas, kus tööpäev algas juba kell 4 hommikul. Õppimisaeg jäi sageli napiks. Nii mõnedki arvasid, et õhtukoolis on palju lihtsam õppida, ja kui selgus, et see nii ei ole, siis lahkusid koolist õppeaasta keskel või jäi neil suvetöid, mida nad ei sooritanud. Kevadel lõpetas VII klassi 3 õpilast, VIII klassi 11 õpilast.

Järgmisel aastal maanoorte kool ei töötanud, sest sügisel puudusid koolil eesti keele ja matemaatika õpetajad.

1964/65. õppeaastal töötasid Kaarma Maanoorte Kooli VI, VIII ja IX klass. Õpilaste vähesuse tõttu töötasid õpetajad koolis poolest aastast ühiskondlikus korras. Kevadel lõpetas VI klassi 4, VIII klassi 3 ja IX klassi 2 õpilast.

Kokkuvõtteks võib öelda, et partei ja valitsuse poolt 1959-1965. õppeaastatel koolide ette seatud ülesanded on Kaarma 8-klassilises Koolis põhiliselt täidetud: viidi sisse 8-klassiline koolikohustus kuni 16. aastastele noorukitele, lahendati suurem osa kooli materiaal-tehnilise baasiga seoses olevaid raskusi, kooli sisemetoodiline töö on rahuldav, on paranenud pioneeride ja kommunistlike noorte töö, paranema peab veel kooli õppeedukus ja õpilaste distsipliin.

E. KLASSIVÄLINE TÖÖ

Pioneerid ja komsomolitöö.

1959. aastal tuli Kaarma kooli pioneerijuhiks Evi Luite, kelle juhtimisel pioneerid ja komsomolitöö tõusis kõrgele järjele. Evi Luite oli energiline, töötahteline pioneerijuht, kes oskas tööd nii organiseerida, et õpilased tegid ise väga palju ja tundus, nagu oleks kõik tulnud õpilastelt. Kui Evi Luite 1960. aastal viibis pikemat aega Moskvas end täiendamas, siis jätkus pioneeritöö täie hooga. Selle organiseerijaks oli malevanõukogu esimees Maimu Jakobson.

1959. aastal toodi pioneeritöösse astmenõude ja salkades algas töö astmenõuete täitmiseks.

Uued mõtted pioneeritöösse tulid alates 1960. aastast. Eesmärgiks oli pioneeride silmaringi avardamine, töö ja organiseerimisoskuse arendamine. Üritused hakkasid toimuma klassijuhatajate kaasabil, mistõttu pioneeritöö oli tihedalt seotud kogu klassikollektiivi tegevusega. 1962/63. õppeaastal toimus rühmadevaheline võistlus. Kaarma kooli ümbruse objektid jaotati rühmade vahel, need pidi korras hoidma. Selles võistluses saavutas esikoha V klass. Väga palju tegi ära hoopis klassijuhataja A. Jõgi. Huvitavad olid ülekoollilised matkad sügisel, talvel ja kevadel. Matkalt tuli kaasa tuua midagi iseloomulikku kohast, kus käidi. V klass käis Kaarma dolomiiditööstuses, kust võeti kaasa väikesi dolomiiditükke. Pärast koguneti kooli saali, kus tehti matkast kokkuvõtte.

Pioneeritöö oli muutunud senisest huvitavamaks ja mitmekesisemaks. Pioneeridel olid tihedad sidemed naaberkoolide Aste ja Kaali pioneeridega, koolis toimus mitmeid huvitavaid üritusi, nagu karneval, maastiku- ja sõjamängud.

1963. aastal Evi Luite lahkus, teda asendas A. Kuris. Sel õppeaastal korraldati samuti sügis- ja talvematku. V klass käis sügisel jalgsimatkal Kingissepas, talvel suusamatkal. VII-VIII klassid käisid Järve rannas. Selle aasta huvitavamaks ürituseks oli kohtumine piirivalvuritega. Koos nendega toimus maastikumäng, kusjuures rivikäsklused olid venekeelsed. Kuna Kaarma kooli õpilaste hulgas (ka pioneeridel) on ülekaal poiste käes, oli huvi asja vastu suur. Nõukogude Armeel aastapäeval tulid külla Undva piirivalvurid-isetegevuslased. Kahjuks sellega sidemed katkesid, sest läheduses puu-

duvad sõjaväelased. V klassi pioneerid-poisid hakkasid käima igal nädalal ühel päeval Maleva kolhoosi töökojas. Seal nad tutvusid algul tööga, hiljem aitasid jõudumööda ise. See meeldis poistele väga.

Kevadel toimus Kaarma metsas jää ääres 2-päevane pioneerimaleva laager, kus viibisid ka Eikla algkooli pioneerid. Ööbiti telkides, öösel tuli jälitada lipuvargaid.

Kuid saavutatu kõrval oli ka puudujääke. Päevikuid täideti poolikult. Astmenõuete osas puudus igasugune arvestus. Rühmades ei olnud läbi viidud ühtki Leninile pühendatud üritust. Rühmajuhid tootvalt töölt puudusid.^{1/}

1964. aastal asus pioneerijuhina tööle Maria Tomson, kes oli lõpetanud pioneerijuhtide klassi. Ta asus edasi õppima Vanempioneerijuhtide Kaugõppekooli. Kuid ka temal esines algul raskusi. Esimesed ülemalevalised üritused ebaõnnestusid. 1965. aasta suvel suvised rühmad ei töötanud. Kuid M. Tomson on võimekas pioneerijuht, keda see töö huvitab. Pioneeritööd tunneb hästi ka direktor M. Pihel, nii et pikapeale hakkas töö paranema ja läheb pidevalt ülesmäge.

Sidemed naaberkoolidega tihenesid. Kaali ja Aste 8-kl. Kooli pioneeridega korraldati sõpruskohtumisi rahvastepallis, võrk- ja väravpallis. Tüdrukud õppisid isetegevusettekandeid, käisid külas Eikla algkooli pioneeridel, kus nad õpetasid ka uusi mängu ja laule. Sellest ajast algasid kohtumised sõjaveteranidega. Esimeseks külaliseks oli O. Int.

Ka komsomolitöö on Kaarma koolis olnud heal järjel. 1962/63. õppeaastal oli koolis 25 kommunistlikku noort. Huvi organisatsiooni vastu näitas see, et korraga astus ÜLKNÜ ridadesse 14 õpilast. Komsomolitöö juhendamise võttis endale pioneerijuht E. Luite, kes moodustas koondrühma, kelle ta hästi ette valmistas. Leisis toimunud rajooni kommunistlike noorte kokkutulekul saavutati esikoht. Ka vabariiklikul kokkutulekul ei esinetud halvasti, jäädes üldjärjestuses umbes keskele.

Järgmisel õppeaastal juhendas komsomolitööd õpetaja H. Saar. Moodustati "Komsomoliprožektor", kes võttis ette reide halvasti edasijõudnud õpilaste kodudesse. "Külastati" Väino P., kes sageli ja põhjusega puudus.

Sel aastal võeti pidulikult vastu uued kommunistlikud noored, arvuliselt 11. Võeti osa rajooni VIII klasside õpilaste kokkutulekust. ÜLKNÜ aastapäeva kontserdi kava andsid

1. Kaarma 8-kl. Kooli inspekteerimise akt 13- 18. I 1964.a.

kommunistlikud noored.

1964/65. õppeaastal tegeles komsomolitööga õpetaja E. Reeva, kes oli väga kohusetundlik ja tubli. Kommunistlikud noored töötasid hästi, seda näitas kasvõi ridade juurdekasv. Võeti vastu 15 uut kommunistlikku noort. VIII klassis olid kõik kommunistlikud noored.^{1/}

Et kommunistlike noorte õppimisega alati kõik korras ei olnud, siis komsomolikomitee otsustas seda arutada lahtisel koosolekul, kuhu kutsuti ka kõik õpetajad. Puudulikke omavad kommunistlikud noored kutsuti välja, nad pidid põhjendama oma puudulikke.

23. aprillist 1964. aastast püsib traditsioon: korraldada Kaarma kooli, Maleva ja "Kalevi" kolhoosi kommunistlike noorte vahelisi orienteerumisjooksu. Need toimuvad komsomoli aastapäeval ja jüripäeval (kui ilmastik lubab). Idee selleks tuli kooli kommunistlikelt noortelt. Jooks toimub õhtuti, taskulampide valgusel. Esimene jooks lõpetati Kaarma maa-linnusel, kus pärast viibiti lõkketule ääres. Sellised ühised üritused lähendavad noori.

Kokkuvõtteks võib öelda, et pioneeri- ja komsomolitöö oli koolis nõutaval tasemel. Iga suurema ürituse organiseerimisel on tunda nende kätt. Õpilased on poliitiliselt teadlikud, nad ootavad aega, millal saavad 14-aastaseks, et astuda ÜLKNÜ ridadesse. Õpetajatel ei ole vaja teha kommunistliku noorsooühingu kasuks selgitustööd. Kui mõnel noorel ei olnud õppimise või käitumisega kõik korras, anti talle tähtaeg, kus ta pidi näitama, et ta on vääriline ÜLKNÜ-sse astumiseks. See mõjus õppe- ja kasvatustööle positiivselt.

MUUD ÕPILASORGANISATSIOONID JA ÜLEKOOLILISED ÜRITUSED

Teistest õpilasorganisatsioonidest on suuremaarvulisemad kooli kehakultuuri kollektiiv ja Punase Risti algorganisatsioon.

Kaarma kooli sporditöö vaadeldava perioodi alguses oli madalal järjel. Seda põhjustas eelkõige eriharidusega kehalise kasvatuse õpetaja puudumine. Tunnid anti, kuid tegevust väljaspool tunde peaaegu ei olnudki. Õpetajatel puudus selleks tahtmine ja oskused. Andis tunda ka võimla puudumine.

Olukord muutus 1963. aasta sügisel, kui kooli tuli tööle Õie Munk. Ta oli eriharidusega kehakultuurlane ja töötas ka

Kingissepa Laste Spordikoolis, nii et Kaarma koolis oli ta 4 päeval nädalas. Muidugi ei tulnud saavutused päevapealt. Esimesed 2 aastat kulug rohketeks treeninguteks, ja alles 1966. aastast tõusis Kaarma kool sporditöös rajoonis esimeste hulka.

Esialgu tuli Õ. Mungal ületada palju raskusi. Õpilastele oli algul harjumatu tihe tunnitempo, sagedased treeningud peale tunde. Kuid siis hakkasid õpilased ise asja vastu huvi tundma. Koolis oli vanemates klassides tugev poiste ülekaal, naisõpetajail oli küllaltki raske leida neile huvialast klassivälisest tegevusest. Nüüd tõmbas poisse sporditöö. Juba õpetaja isiklik eeskuju ja saavutused innustasid poisse.

1963/64. õppeaastal midagi nimetamisväärset rajooni ulatuses ei saavutatud. Kooli juurde rajati väike spordiväljak ja hüppekastid, et kevadel ja sügisel, kui koolimaja ümbruses on märg, saaks ikkagi väljas olla. Üldse olid õpilased kehalise kasvatuse tundide ajal võimalikult palju õues. Talvel enamuse õpilasi (ka algklassidest) käis koolis suuskadel.

1964/65. õppeaastal oli kehakultuuri nõukogu esimeheks VII klassi õpilane Raimo Kilumets. Ta kuulus ka rajooni koondvõistkonda ja võttis osa vabariiklikust koolinoorte spartakiaadist Tallinnas, saavutades kõrgushüppes tagajärjega 1.65 oma vanusrühmas neljanda koha.

Samal õppeaastal viidi Kaarma maalinnusel läbi rajooni murdmaajooksu võistlused, kus Kaarma kool saavutas tubli viienda koha. Üldse oldi sel aastal kõigil spordialadel esimese kümne hulgas.

Sporditöö paranes iga aastaga. Kahel viimasel aastal on murdmaajooksu võistlustel saavutatud koolide üldjärjestuses esikoht. B- ja C- vanuseklassi võitjad olid Kaarma kooli õpilased. Möödunud õppeaastal kogu aastase sporditöö kokkuvõttes oli Kaarma kool rajoonis parim, võites endale rändkarika.

Teiseks arvuliselt suuremaks ringiks on Punase Risti algorganisatsioon. Selle tööd juhtis 3-5 liikmeline komitee. Kooli algorganisatsiooni kuulusid ka õpetajad, kelledest üks vastutas Punase Risti töö eest koolis. Viidi läbi OVSK ja VSK õppusi. Hiljem sooritasid õpilased vastavad katsed ja said õiguse OVSK ja VSK rinnamärkide kandmiseks.

Kooli Punase Risti komitee organiseeris koolis klassidevahelist puhtusvõistlust.

Eriti hästi töötas organisatsioon 1962/63. õppeaastal, kui

komitee esimeheks oli VIII klassi õpilane Asta Lember. Teostati kontrollreide ka internaadiruumidesse ja kööki. Igal nädalal anti välja oma seinalehte.

Pidevalt töötasid isetegevusringid: koor, ansamblid, näite- ja tantsuring. Peale tähtpäevade ja nääripeo korraldati igal aastal vähemalt 2 tasulist koolipidu.

Nende aastate suuremateks üritusteks olid direktor L. Selge pensionile saatmine ja 1964. aastal kooli aastapäeva pühitsemine. Viimasele kutsuti kõik Kaarma koolis töötanud õpetajad, teenistujad ja endised õpilased. Kahjuks rikkus ilm paljugi, nii et külalisi tuli oodatutest vähem. Kaarma kooli endised ja 1964. aastal õppivad õpilased andsid koos sisuka kontserdi, mille nad lõpetasid lauluga "Olgu jääv meile päike". Igal aastal on osa võetud ka rajooni laulupäevast.

Õpilaste silmaringi laiendamiseks korraldati igal aastal ekskursioone. Koolis on traditsioon, et kõige pikema ekskursiooni teeb lõpuklass. On käidud Põhja- ja Lõuna-Eestis, Tallinnas.

Algklasside õpilased on käinud Mustjala pangal, Viidumäel, Pidulas, Järise järve ääres, Mihkel Ranna dendraariumis, Muhus. V-VI klasside õpilased käisid Abruka saarel, Sandla sovhoosi hõberebasefarmis.

Ringide tööd takistavaks teguriks on asjaolu, et õpilastel on küllaltki suur koormus, mistõttu klassiväliseks tööks jääb sageli aeg napiks. Kaarma kool on väikesearvuline, mistõttu õpilasi mitmesse ringi ei jätku. Kuigi ringid on oma eesmärgi täitnud: avardavad õpilaste silmaringi, annavad lisaks õpikutele teadmisi, äratavad huvi mitmete elukutsete vastu.

K O K K U V Ö T E .

Kaarma kool on vaadeldava 42 aasta jooksul läbinud oma arengus 4 suurt etappi: I etapp - Kaarma kool aastail 1923-1940, II etapp - Kaarma kool esimesel nõukogude aastal ja Suure Isamaasõja perioodil 1940-1945, III etapp - Kaarma kool aastail 1945-1959 ja IV etapp - Kaarma kool aastail 1959-1965.

Oma arengu esimesel etapil töötas kool algul 4-klassilisena, 1930. aastast alates 6-klassilisena. Õpetajaid oli algul 2, 1930. aastast - 3.

Õppe- ja kasvatustöö üldine suund ühtus valitseva kodanluse ideoloogilise suunaga. Teisiti see ei olnudki mõeldav kodanliku korra tingimustes. Õpetajad, kes tahtsid kohta säilitada, pidid neid nõudmisi täitma. Kaarma tolleaegne õpetajaskond oli tuntud progressiivsete haritlastena, kes, vaatamata mitmetele kodanliku kooli kitsaskohtadele, andsid oma parima noorsoo kasvatamisel. Õpilastesse sisendati töõarmastust, järjekindlust, ilumeelt ja nõuti viisakat käitumist.

Oma arengu teisel perioodil, pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis, sai õppetöö Kaarma koolis uue, nõukoguliku sisu. Õppetöö toimus uute õppeplaanide, õppeprogrammide ja õpikute alusel. Koolis hakkas tööle pioneerirühm, umbes paarkümmend õpilast, kuhu kuulusid kooli kõige eesrindlikumad õpilased. Ka õppeedukus oli koolis esimesel nõukogude aastal küllaltki kõrgel tasemel - 92,2 %.

Nõukogude Eesti koolide rahuliku arengu lõikas läbi fašistliku Saksamaa kallaletung Nõukogude Liidule. Okupatsiooniaastail toimus õppetöö koolis saksa röövvalutajatele meelepärasel suunas juhtlause all: "Õpeta, aga ära tee targaks!"

1944. aasta oktoobri alguses vabastati Kaarma fašistlikest okupantidest. Rahvas asus rahuliku taastamis- ja ülesehitustöö juurde. Õppetöö koolis algas jälle 1944. aasta 4. detsembril.

Kaarma kooli arengu III perioodil, aastail 1945-1959, toimusid kooli elus suured muudatused. Õppeplaanid ja -programmid, õpikud puhastati fašistlikust võltspropagandast ja koolitöös hakati järgima 1940/41. õppeaastal alus-

tatud teed. Tol perioodil seisis Kaarma kooli ees tõsised raskused materiaal-tehnilise baasi osas. Kui 1951. aastal õpilaste arv suurenes seoses Eikla ja Laadjala koolide algkooliks muutumisega, tekkis vajadus internaadi järele. See saadi koolimajas elanud õpetajate korterite arvel.

Õpetaja L. Mook pani aluse kooliaiale, mida edaspidi laiendati.

Õpilaste majanduslik olukord oli 1945-1946. küllaltki raske, ei olnud jalatseid, riietusesemeid. See viis kooli-kohustuse mittetäitmisele ja aitas kaasa õppeedukuse lan-gusele.

See periood oli Kaarma koolis õpilasterohke. 1951/52. õppeaastal oli õpilaste arv 170. 1953/54. õppeaastal oli koolis kõige madalam õppeedukus - 62,4 %. Perioodi lõpuks suudeti õppeedukust parandada, nii et see ulatus 80,2 %-ni.

Lahendamata jäi võimla, kooli töökoja, näitlike õppe-vahendite baasi küsimus.

IV perioodil, 1962. aastal, muutus Kaarma kool 8-klas-siliseks. Kooli ees seisnud materiaalsed raskused suudeti põhiliselt lahendada. Rajati geograafia väljak, 1961. aastal valmis töökoda. Paranenud on pioneeri- ja komsomolitöö, koolis on tekkinud pioneeri- ja komsomoliklassid. Uue hoo on saanud sporditöö, selles on saavutatud märkimisväärseid tagajärgi.

Kooli õppeedukuse ja kasvatustöö osas on õpetajate pe-rel veel mõndagi ära teha, kuna sellel alal esineb puudu-jääke. Õppeedukus oli 1965. aasta kevadeks 86 %.

Kaarma 8-klassiline Kool on vaadeldud 3 aasta jooksul ellu saatnud 25 8-klassilise haridusega noort, kes kõik töötavad või õpivad neid huvitavatel erialadel, andes oma panuse nii või teisiti kommunistliku homse ülesehitamiseks.

Резюме

В течении сорока двух рассмотренных лет Каармаская школа прошла в своём развитии четыре большого этапа: с 1923 до 1940, II этап - с 1940 до 1945, III этап - с 1945 до 1959, IV этап - с 1959 до 1965.

В начале первого этапа школа работала четырёхклассной, с 1930 года шестиклассной. Сначала было два учителя, а с 1930 года - три. Общее направление учебно - воспитательной работы совпадалось с направлением буржуазной идеологии. Иначе это не могло и быть в условиях буржуазного государственного строя. Учителя, которые хотели работать, должны были выполнить их требования.

Учителя Каармаской школы были прогрессивными людьми, которые отдали всё на лучшее воспитание молодёжи. Учеников научили быть вежливыми, аккуратными, трудолюбивыми, настойчивыми.

На втором периоде, после восстановления советской власти в Эстонии, учение в Каармаской школе обладает новым, советским направлением. Работа в школе проходила по новым учебным программам - планам и учебникам. В школе начал работу пионерский отряд. В отряде было около двадцати учеников. Эти были самые передовые ученики. И успеваемость в первый год советской власти была на довольно высоком уровне - 92 процент.

Но мирное развитие советских школ связи с нападением фашисткой Германии на Советский Союз прекратилось.

Учение в школе проходило в душе немецких захватчиков.

В начале октября 1944 года Каарма был освобождён от немецких оккупантов. Народ шёл восстанавливать.

Учёба началось с 4-го декабря 1944 года.

На третьем периоде (с 1945 - 1959) произошли в школьной жизни большие изменения. Учебные планы и программы, учебники вычистили с фашистской пропаганды и снова перешли к путию 1940/41. года.

На этом периоде перед школой стояли серьёзные трудности в материально - техническом базе. Когда в 1951 году число учеников увеличилось, то перед школой стояла новая потребность в интернате.

Учителя, которые имели жилище в школьном помещении, отдали свои квартиры и так нашлись и помещения интерната.

Под руководством учительницы Моок разбили школьный сад, который постепенно расширяется. Материальное положение учеников в 1945 по 1946 годы было особенно трудным, не было обуви и одежды. Такое положение привело к унижению успеваемости.

На этом периоде в школе училось очень много учеников. В 1952/53 учебном году число учеников было 170. В 1953/54 в школе была самая низкая уровень успеваемости - 62,4 % К концу этого периода успеваемость немножко увеличилась - 80 %

Всё - таки в школе не было ещё свой мастерской, спортивного зала и недостаточно было наглядных учебных пособий.

На 1У этапе, в 1962 -ом году Каармаская школа стала восьмилетней. В основном смогли решить все материальные трудности, стоявшие перед школой. Разбили географическую площадку, в 1961-ом году построили мастерскую. Улучилась пионерская и комсомольская работа - в школе комсомольские и пионерские классы. Спортивная работа нашей школе стоит на высшем уровне. Спортсмены достигли хороших результатов.

У учителей школы предстоит ещё огромная работа, ведь в успеваемости и воспитательной работе есть много недостатков.

К весне 1965 года успеваемость была 86 %

В течении трёх лет окончили Каармаскую 8-летнюю школу 25 учеников, которые работают или учатся. Со своей работой или учением они помогают строительству коммунизма.

KAARMA KOOLI JUHATAJAD-DIREKTORID

1923 - 1965.a.

1. Juhan Allik	1923-1940.	1923-1923
2. Julius Kurikjan	1940-1944.	1929-1938
3. Aleksander Tarkus	1944-1946.	1930-1946
4. Lilli Selge	1946-1962.	1936-1940
5. Milvi Pihel	1962	1940-1943
10. Rudolf Kalvik	"	1943-1946
11. Oie Kaja (Virvaste)	"	1946-1951
12. Alpo Saht	"	1951-1955
13. Helene Herman (Varost)	"	1948-1951
14. Kalja Allik	vanempioneerijuh	1940-1949
15. Keldi Eegi	"	III 1950- IX 1950
16. Arnold Kaim	"	1950-1951
17. Hugo Kaulanen	v.pioneerijuh Spetaja	1951-1952
18. Eena Kaskokk	Spetaja	1951-1953
19. Vaiko Lent	"	1951-1953
20. Ludvig Pilt	"	1951-1952
21. Aler Tampe	"	1951-1952
22. Linda Mändla	vanempioneerijuh	1952-1953
23. Enni Leppene	Spetaja	1946-1954
24. Alma Kana	"	1949-1954
25. Lelli Sunnet	"	1952-1953
26. Ellen Kira	"	1952-1953
27. Ede Jal	"	1953-1953
28. Lillie Kook	"	1953-1956
29. Helene Kaudaapp	"	1953-1956
30. Antsa Kivilan	vanempioneerijuh-	1953-1954
(Trossare)	Spetaja	
31. Ineke Hein (Eves)	Spetaja	1953
32. Heino Lent	"	1954-1959
33. Iina Lehtel	"	1955-1957
34. Leida Põllapuu	"	1955-1957
35. Leida Alndel (Saar)	v.pioneerijuh-Spetaja	1956-1963
36. Ketti Sapp	Spetaja	1956-1960
37. Grete Kala	"	1956-1958

KAARMA KOOLI ÕPETAJAD 1923 - 1965.a.

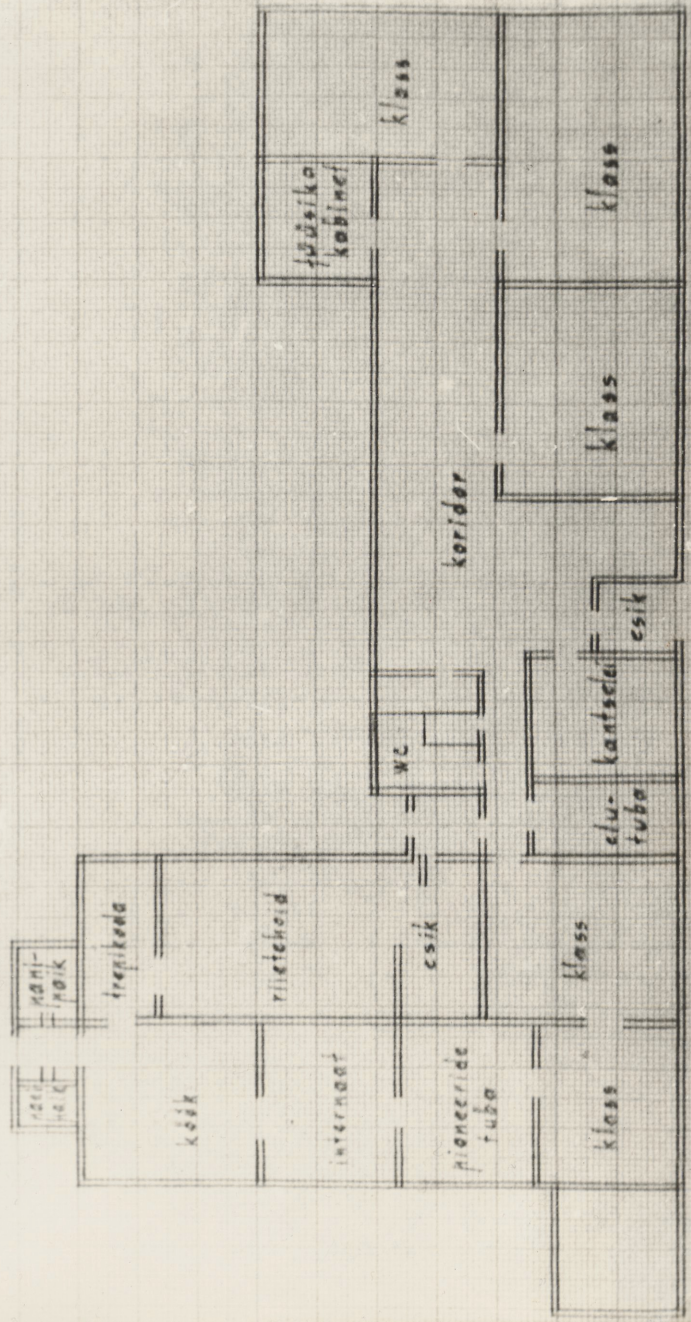
1. Mihkel Pihel	õpetaja	1923-1929
2. Peeter Russ	"	1929-1936
3. Lilli Tammo (Selge)	"	1930-1946
4. Juuli Truu	"	1936-1940
5. Elena Kipper	"	1940-1943
6. Maimu Hallik (Liiv)	"	1943-1946
7. Erna Tamses	"	1944-1948
8. Albert Pihel	"	1946-1946
9. Arthur Pihel	"	1946-1947
10. Rudolf Malvik	"	1947-1948
11. Õie Kajo (Virveste)	"	1946-1951
12. Aino Säkk	"	1953-1956
13. Helene Herman (Varest)	"	1948-1951
14. Kalju Allik	vanempioneerijuht	1948-1949
15. Heldi Mägi	"	III 1950- IX 1950
16. Arnold Raim	"	1950-1951
17. Hugo Raudsepp	v.pioneerijuht-õpetaja	1951-1952
18. Erna Ristkokk	õpetaja	1951-1953
19. Vaike Pent	"	1951-1963
20. Ludvig Pilt	"	1951-1952
21. Aime Tampu	"	1951-1952
22. Linda Mändla	vanempioneerijuht	1952-1953
23. Emmi Leepere	õpetaja	1946-1954
24. Alma Nuum	"	1949-1954
25. Leili Ruumet	"	1952-1953
26. Ellen Kirs	"	1952-1953
27. Udo Iat	"	1953-1953
28. Lille Mook	"	1953-1956
29. Mairoos Raudsepp	"	1953-1956
30. Astra Kindlam (Truumure)	vanempioneerijuht- õpetaja	1953-1956
31. Laine Hein (Laes)	õpetaja	1953
32. Naime Laht	"	1954-1955
33. Aima Rahnel	"	1955-1957
34. Leida Paakspuu	"	1955-1957
35. Leida Kindel (Saar)	v.pioneerijuht-õpetaja	1956-1963
36. Matti Sepp	õpetaja	1956-1960
37. Orest Reis	"	1956-1959

77

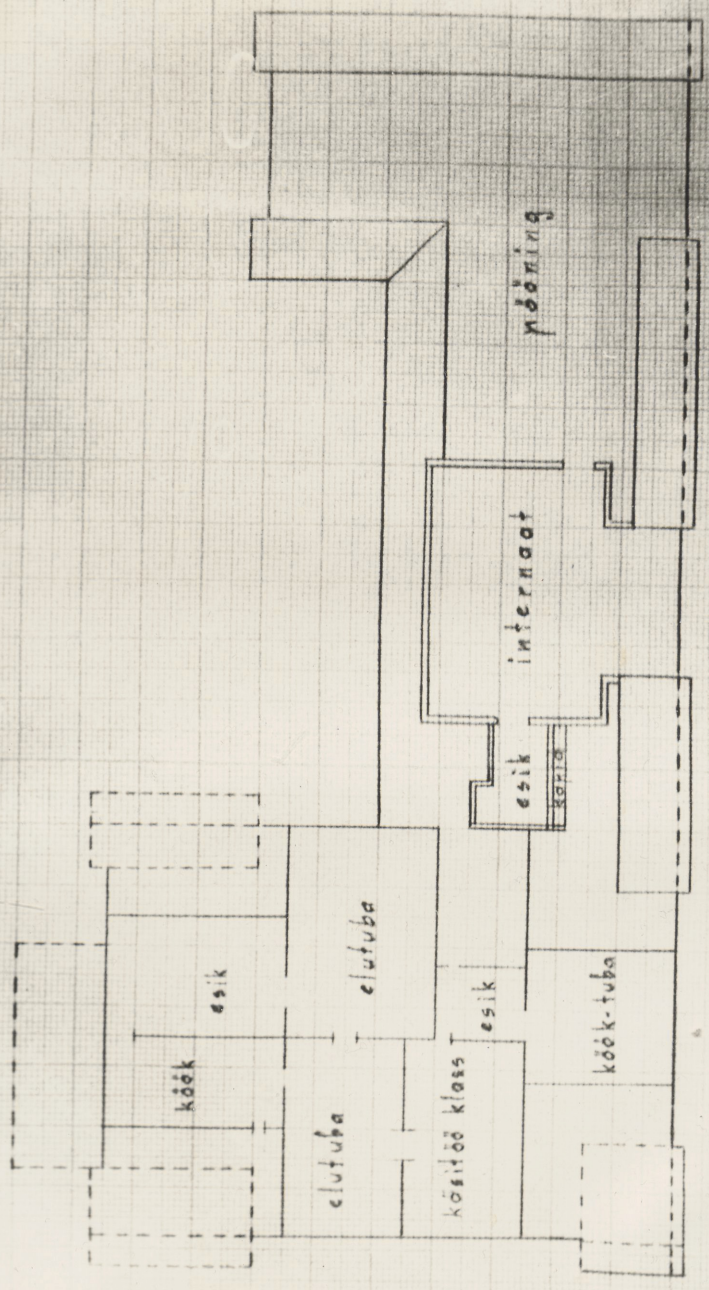
38. Salme Nääb	õpetaja	1957-1962
39. Pärja Tampere (Luugus)	"	1957-1967
40. Evi Luite	v.pioneerijuht-õpetaja	1959-1963
41. Kalju Rahu	õpetaja	1959-1962
42. Elisaveta Ool	"	1958-1959
43. Härm Maripuu	"	1960-1961
44. Maire Kumpas	"	1962-1963
45. Mall Kuusk	"	1963-1964
46. Kalle Priske	"	1962-1963
47. Helgi Saar	"	1963-1964
48. Valve Pihel	"	1962-1963
49. Lembi Sepp (Mets)	"	1964-1965
50. Anni Jõgi (Trave)	"	1962
51. Aime Kuris (Pihel)	"	1963
52. Õie Munk	"	1963
53. Malle Tiidovee	"	1963
54. Roland Pent	meister	1961-1964
55. Kalju Vendel	"	1964-1967
56. Leida Keidong (Vendel)	õpetaja	1963
57. Ellen Reeva	"	1964
58. Maria Tomson	v.pioneerijuht	1964
59. Urve Kirss	õpetaja	1964

I korrus

ruumide joonis 1951/52. a.

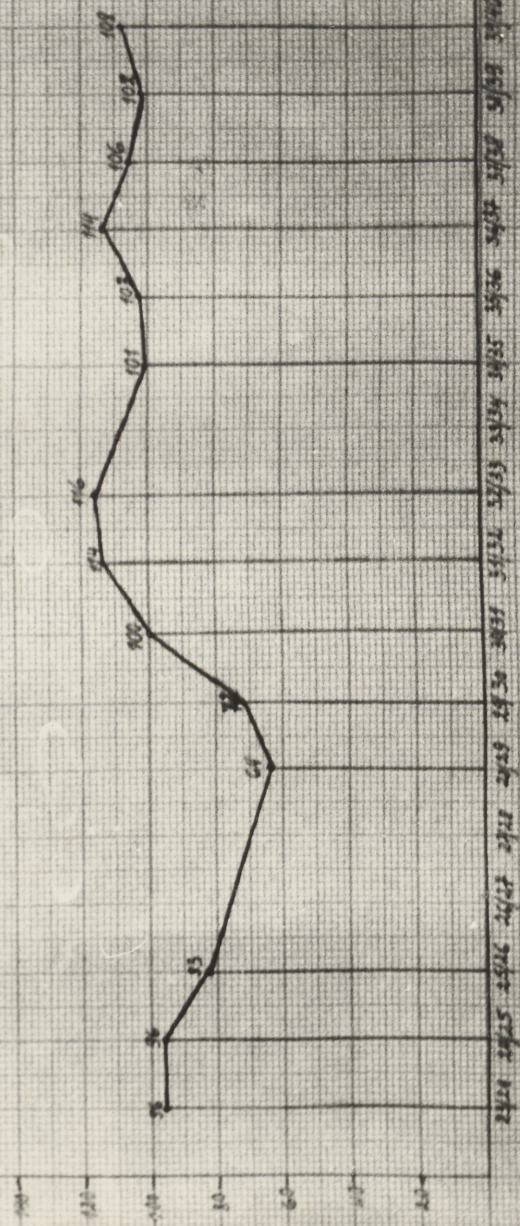

II korrus

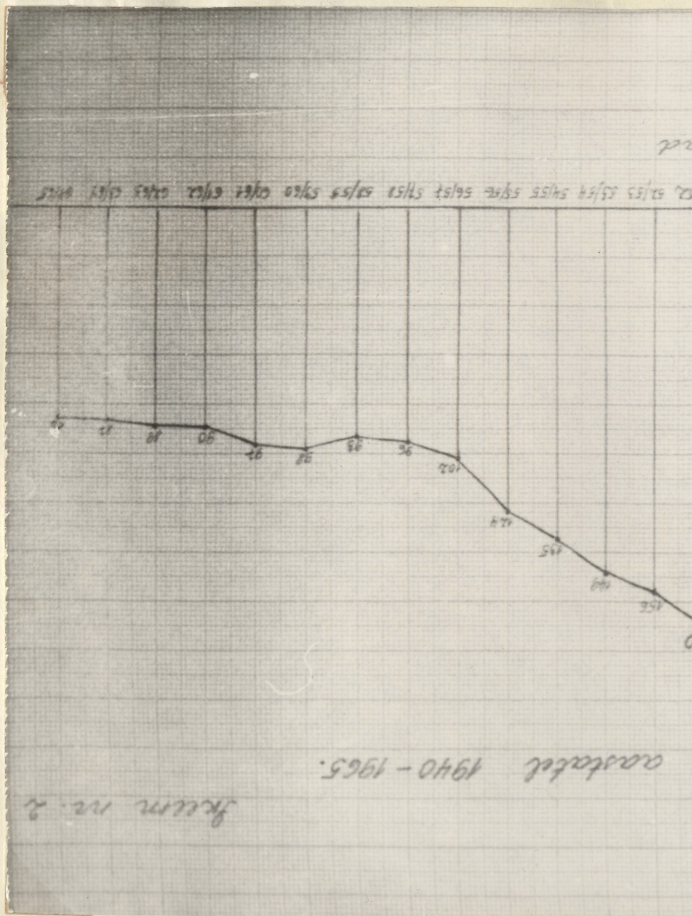
Õpilaste arv aastatel 1923 - 1940.

3 õppeaasta andmed peedetud

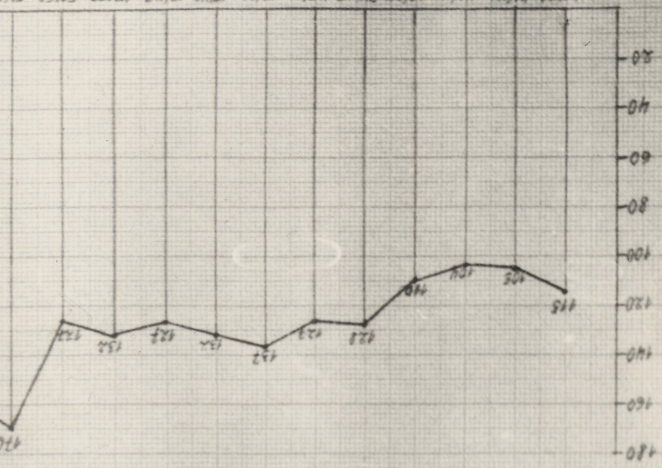
1923 78 1924 78 1925 85 1926 94 1927 100 1928 103 1929 101 1930 103 1931 106 1932 103 1933 108 1934 103 1935 106 1936 108 1937 103 1938 106 1939 103 1940 108

82

Opérateur

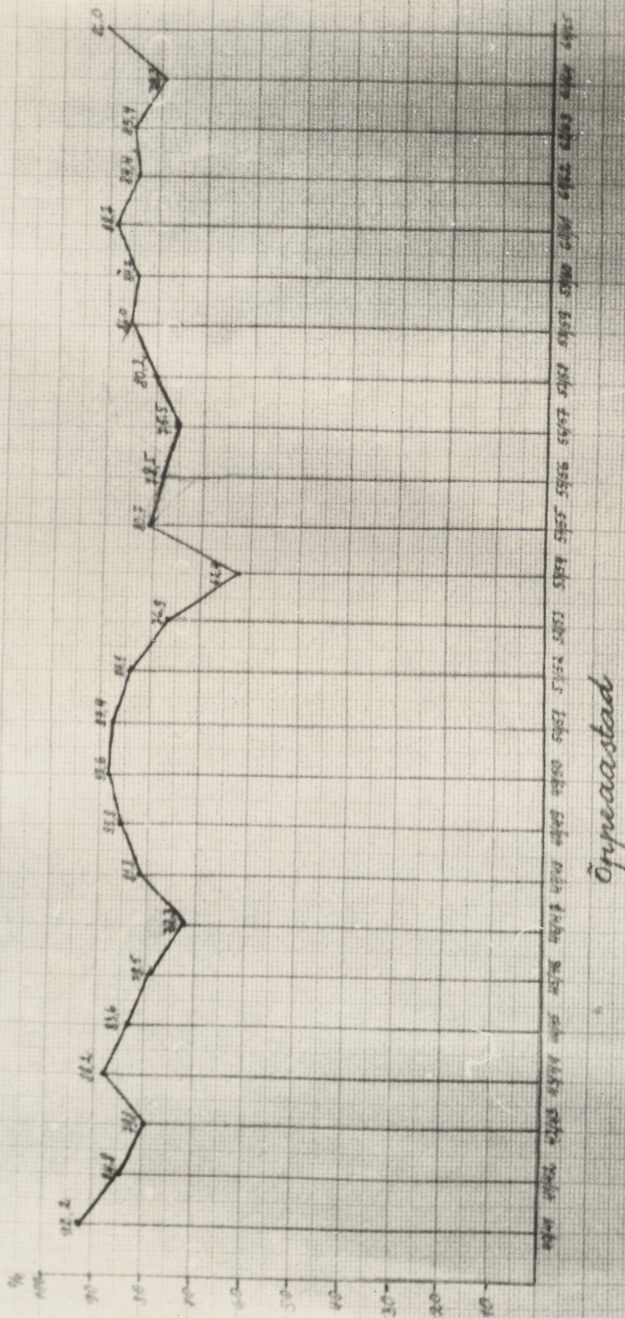
11/15 15/15 05/15 01/15 01/15 11/15 21/15 21/15 01/15 01/15 21/15 11/15

Opérateur au

Skema n. 3

Öppendurus aastatel 1940 - 1965.

Öppendurus

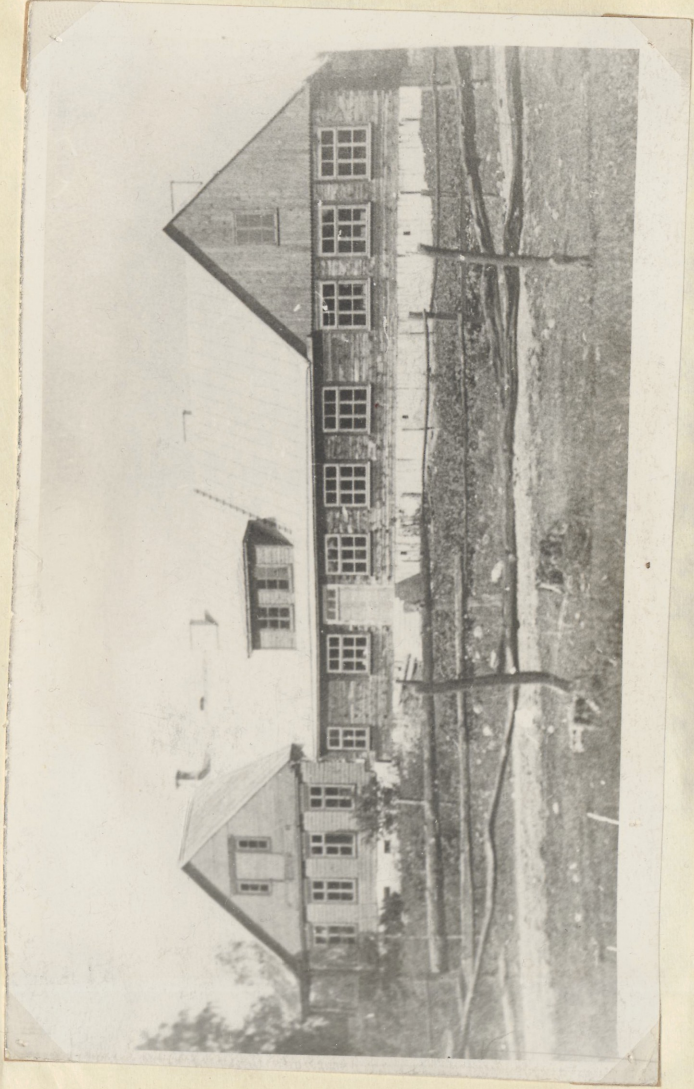
84

Foto nr. 1.

Saana algeool enne ümberki-
tamist 1932. aastal

Foto nr. 2.

Kaama algneel pärast imber-
ehitamist 1939. aasta kevadel.

Foto nr. 3.

Kaarma algkooli õpilased ja õpetajad
 1927. aastal. Õpetajad (vaadates paremale)
 J. Kallik, M. Priske ja M. Pihel.

Foto nr. 4.

Kaarma 7-klassilise kooli õpilased
 ja õpetajad 1956. aastal.

Foto nr. 5.

Kaarma algkooli orkester 1940.
aasta kevadel. Dirigent - J. Allik.

Foto nr. 6.

Kaarma 7-klasilise kooli õpetajad
1951. aastal. Vasakult esimene direktor
A. Selge.

Foto nr. 7.

Haarma cooli tääkoda ja meiste
R. Pent.

Foto nr. 8.

Sanitaarposti kontrollreid kooki
19.62/63. õppiaastal.

Foto nr. 9.

Esimesed I klassi lõpetajad, ueda pil-
distali III linnal 1933. aastal.
Õpetajad (vasarult paremale) P. Rüss, A. Tammo,
J. Kellik.

Foto nr. 10.

Kaarma S-Kooli õpetajad,
lõpetajad ja nende vanemad 1965. aastal.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

I. Kirjandus.

1. Lenin, V.I., Kolmas ülevenemaaline nõukogude kongress, Teosed 26. köide, Tallinn, 1955.
2. Lenin, V.I., Noorsooühingute ülesanded, Teosed, 31. köide, Tallinn 1955.
3. NLKP kongresside, konverentside ja keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957.
4. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1963.
5. Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Konstitutsioon, Tallinn 1940.
6. Eisen, F., Seaduse "Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest Eesti NSV-s" täitmisest ja õpetajate ülesanded, "Nõukogude Kooli" nr.10 1960.
7. Hallop, L., Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool" nr. 10 1957 ja nr. 7 1958.
8. Kruus, H., Eesti ajaloo võltsimine saksa okupantide ja nende käsilaste poolt, kogumik "Saksa fašistlik okupatsioon Eestis", Tallinn 1946.
9. Kurm, H., Võitlus avalikkude algkoolide seaduse ümber Asutavas Kogus, "Nõukogude Kool" nr. 3 1961.
10. Laul, E., Hariduselu küsimusi Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul Eestis, "Nõukogude Kool" nr.11 1967.
11. Raadik, A., Kodanliku Eesti koolipoliitika fašistliku diktatuuri ajajärgul, "Nõukogude Kool" nr. 7 1962.
12. Tomasson, E., Eesti NSV üldhariduslikud koolid ja õpetajaskond nõukogude võimu esimesel aastal 1940-1941, Tallinn 1966.

II. Perioodika.

1. "Kommunismiehitaja", EKP Kingissepa Rajoonikomitee ja Kingissepa Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu häälekandja, aastad 1959-1967.
2. "Noorte Hääle", Eestimaa Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu Keskkomitee häälekandja, a. 1940.
3. "Kommunist" nr. 114, 1940.a.

III. A r h i i v i m a t e r j a l i d .

- ✓ 1. ORKA, f. 2013
- ✓ 2. ORKA, f. 1108
- ✓ 3. ORKA, f. 4364
- ✓ 4. Kaarma Algkooli hoolekogu ja õppenõukogu protokollid.
- ✓ 5. Kaarma 7-klassilise Kooli õppenõukogu protokollid.
- ✓ 6. Kaarma kooli lastevanemate ja lastevanemate komitee koosolekute protokollid.
- ✓ 7. Kaarma Algkooli kroonika.
- ✓ 8. Inspekteerimise aktid.

IV. K ä s i k i r j a l i s e d m a t e r j a l i d .

Kuum, H., Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng, Dissertatsioon, Tartu, 1954.

V. S u u l i s e d m ä l e s t u s e d .

Õpetaja Arthur Piheli mälestused aastaist 1946-1947.

Õpetaja Lille Moogi mälestused aastaist 1953-1956.

Õpetaja Laine Laesi mälestused aastaist 1953-1963.

Diplomitöö juures on kasutatud kõigi kooli juures töötavate õpetajate mälestusi ja informatsioone.

Müüdnõu

S i s u k o r d .

1. Sissejuhatus	lk. 1.
2. I. peatükk. Kaarma kool aastail 1923-1940	lk. 5.
3. II peatükk. Kaarma kool esimesel nõukogude aastal ja Suure Isa- maasõja perioodil (1940-1945.a.)	lk. 25.
4. III peatükk. Kaarma kool aastail 1945-1959	lk. 38.
5. IV. peatükk. Kaarma kool aastail 1959-1965	lk. 57.
6. Lisad	lk. 75.
7. Kokkuvõte	lk. 71.
8. <i>Peziome</i>	lk. 73.
9. Kasutatud kirjandus ja allikad	lk. 89.